

Speelpleinwerking met of zonder de buurt?

Een onderzoek naar de meerwaarde van buurtbetrokkenheid bij speelpleinwerkingen.

Academiejaar: 2014 – 2015

Bachelorproef voorgedragen door:
Jeroen BOSHART
tot het behalen van het diploma
Sociaal werk, Syndicaal Werk; waarvoor de graad van
bachelor in het sociaal werk wordt verleend.

Woord vooraf

Het maken van deze bachelorproef was niet eenvoudig. Het heeft me zweet en tranen, maar gelukkig geen bloed, gekost om het af te krijgen. Maar uiteindelijk ben ik tevreden met het resultaat..

Dit was me niet gelukt zonder de hulp van een aantal belangrijke mensen. Zo wil ik graag mijn familie bedanken voor de steun die ze me gegeven hebben op momenten dat het even niet meer ging. Het waren woelige tijden maar zij stonden altijd klaar om te luisteren naar mijn geklaag of voor een motiverend gesprek.

Daarnaast wil ik ook de stafmedewerkers van Vlaamse Dienst Speelpleinwerk bedanken. Bij hen kon ik altijd terecht met vragen, voor bronmateriaal en zelfs voor een rustige werkplek. Ook wil ik iedereen bedanken die me doorheen het proces geholpen heeft door tijd vrij te maken voor een interview of een telefonisch gesprek. Ik kan me voorstellen dat ze geregeld door studenten bevraagd worden maar toch werd ik altijd met veel enthousiasme ontvangen en te woord gestaan.

Ook wil ik nog eens expliciet mijn moeder, haar vriend en mijn zus bedanken voor de vele uren tijd die ze gestoken hebben in het nalezen van mijn bachelorproef en de feedback die ze erop gaven.

Als laatste wil ik ook mijn bachelorproefbegeleidster Marijke Pruyt bedanken. Zij stond altijd paraat om me te helpen met al mijn (domme) vragen over het hele proces. Zelfs tijdens de vakantieperiode, in het weekend en 's avonds laat maakte ze er tijd voor vrij.

Ik ben blij dat het werk af is en zonder hen was dit nooit gelukt.

Inhoudstafel

Woord vooraf	2
Inhoudstafel	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Buurtbetrokkenheid en speelpleinwerk	6
1.1 Speelpleinwerk	6
1.1.1 Een korte geschiedenis	6
1.1.2 Speelpleinwerk gedefinieerd	7
1.1.3 Uitdagingen voor het speelpleinwerk.....	8
1.1.4 De rol van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk.....	10
1.2 Buurtbetrokkenheid	10
1.2.1 Maatschappelijke participatie en betrokkenheid	10
1.2.2 Wat is de buurt?	11
Hoofdstuk 2: Diversiteit van het speelpleinwerk	12
2.1 Gecentraliseerde speelpleinwerkingen	12
2.2 Wijkwerkingen	14
2.2.1 Goegebuurt.....	14
2.2.2 Wijkwerking vzw Jong.....	15
2.3 Mobiele speelpleinwerkingen	17
2.3.1 De hoe en wat van mobiele werkingen	17
2.3.2 Peto!nk.....	18
2.3.3 De Pretcamionette.....	19
2.3.4 Speelstraten en Speelse Wijken in Gent.....	19
Hoofdstuk 3: Buurtbetrokkenheid bij andere initiatieven	21
3.1 Participatie in Vlaanderen	21
3.1.1 Sociaal kapitaal	21
3.1.2 Sociale participatie.....	22
3.1.3 Maatschappelijke participatie.....	23
3.1.4 Politieke participatie	24
3.2 Sociale cohesie en Community Art	26
3.2.1 Sociale cohesie	26
3.2.2 Invloed van cultuurparticipatie op de sociale cohesie: Community Art	26
3.3 Brede school	27
3.3.1 Wat is brede school?.....	27
3.3.2 Wat doet een brede school?.....	28
3.3.3 Een goed voorbeeld	29
3.4 Jeugdopbouwwerk	30
3.4.1 Maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.....	30
3.4.2 Een aantal good practices	31
Hoofdstuk 4: Meerwaarde van buurtbetrokkenheid en aanbevelingen	35
4.1 De meerwaarde van buurtbetrokkenheid	35
4.1.1 Voor speelpleinwerkingen	35
4.1.2 De buurt.....	36
4.2 Aanbevelingen en tips	37
4.2.1 Voor speelpleinwerkingen	37
4.2.2 Voor de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk	39
4.2.3 Lokale besturen.....	40
Besluit	41
Bibliografie	42

Inleiding

Uit mijn eigen ervaring als hoofdanimator op het speelplein en als vrijwilliger bij de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk had ik een vermoeden dat buurtbetrokkenheid een thema is waar weinig animo rond bestaat in het speelpleinlandschap. Na wat denkwerk en een brainstorm verraadde een eerste buikgevoel dat dit wel een positieve invloed zou kunnen hebben op speelpleinwerkingen. Ideaal onderwerp voor een bachelorproef dus!

Het oorspronkelijke idee was om de focus te leggen op het voorkomen of oplossen van klachten omtrent overlast. Je ziet steeds vaker dat spelende kinderen weggedrukt worden omdat ze 'overlast' veroorzaken. Dat gebeurt niet enkel op speelpleinwerkingen maar ook op gewone speelterreintjes, in parken, bij de kinderopvang... Deze onverdraagzaamheid ten opzichte van kinderen stoort me persoonlijk enorm. De buurtbewoners nauwer betrekken bij een speelpleinwerking zou weleens een belangrijke factor kunnen zijn in het voorkomen van de klachten.

Dit idee is doorheen een heel denkproces geëvolueerd naar een veel bredere kijk. Nog steeds overtuigd van het feit dat dit klachten van overlast kan verhelpen, wil ik dit toch in een breder perspectief plaatsen. Mijn onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: **Welke meerwaarde heeft het betrekken van de buurt bij speelpleinwerkingen?**

Om een antwoord te zoeken op deze onderzoeksvraag heb ik een aantal stappen ondernomen. Zo heb ik een aantal interviews afgenomen met mensen uit het speelpleinlandschap die hier een interessante insteek in zouden kunnen geven. Naast persoonlijke interviews is er ook telefonisch contact geweest met een aantal speelpleinverantwoordelijken en medewerkers van de Gentse jeugdendienst. Verder heb ik gebruik gemaakt van veel schriftelijk bronnenmateriaal. Dit overzicht kan je terugvinden in de bibliografie.

In het **eerste hoofdstuk** wordt eerst dieper ingegaan op de geschiedenis van het speelpleinwerk. Dit geeft inzicht in hoe het speelpleinwerk gegroeid is tot de werkvorm die we vandaag kennen. Deze werkvorm wordt verder ook beschreven. Daarnaast wordt er een weergave gegeven van de belangrijkste uitdagingen waar het speelpleinwerk voor staat en wat de rol van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS) is in het speelpleinlandschap. Verder in het eerste hoofdstuk wordt het begrip buurtbetrokkenheid verduidelijkt en gekaderd wat deze term inhoudt voor het verdere verloop van deze bachelorproef.

Het **tweede hoofdstuk** geeft een overzicht van hoe speelpleinwerkingen de buurt nu reeds betrekken. Er wordt een opdeling gemaakt tussen gecentraliseerde speelpleinwerkingen, wijkwerkingen en mobiele speelpleinwerkingen. Het onderdeel over de wijkwerkingen gaat dieper in op de wijkgerichte werkingen Goegebuurt in Sint-Niklaas en de kinderwerking in Ledeberg van vzw Jong. In het laatste deel van het tweede hoofdstuk wordt er ingegaan op verschillende vormen van mobiel speelpleinwerk.

In **hoofdstuk drie** worden een aantal initiatieven uit andere sectoren uit de doeken gedaan. Deze andere initiatieven zijn van belang voor de zoektocht naar inspiratie die toe te passen is op het speelpleinwerk. Hierbij wordt er eerst ingegaan op algemene cijfers over de maatschappelijke participatie in Vlaanderen. Daarna komen drie concepten aan bod die op hun eigen manier inspiratie kunnen geven op het vlak van buurtbetrokkenheid: Community Art, Brede school en jeugdbouwwerk.

In **hoofdstuk vier** wordt een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag. Er wordt dieper ingegaan op wat de meerwaarde is als een speelpleinwerking de buurt betreft. Daarnaast worden er ook een aantal concrete aanbevelingen en tips geformuleerd voor zowel speelpleinwerkingen, de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk als lokale besturen om aan de slag te gaan met buurtbetrokkenheid.

Het **besluit** tot slot bestaat uit een concreet antwoord op de centrale onderzoeksvraag. Daarnaast vindt u er nog een aantal persoonlijke bevindingen over het hele schrijfproces.

Voor tijdens het lezen is het nog interessant om te weten dat er af en toe gebruik gemaakt wordt van voetnoten voor de verklaring van een aantal begrippen. Daarnaast wordt er in het derde hoofdstuk af en toe ver afgeweken van het concrete thema op zoek naar inspiratie die hier toch op toe te passen is. Op het einde van elk onderdeel vindt u dan ook een concreet overzicht van de potentiële meerwaarde die dit biedt voor het speelpleinwerk.

Tijdens het schrijven ben ik steeds meer geboeid geraakt door dit onderwerp. Ik hoop dan ook dat de lezer in dit verhaal meegetrokken kan worden.

Hoofdstuk 1: Buurtbetrokkenheid en speelpleinwerk

De buurt betrekken bij een speelpleinwerking, dat klinkt goed. Om deze zin beter te begrijpen kan deze eenvoudig opgedeeld worden in twee delen: buurtbetrokkenheid en speelpleinwerking. Deze twee begrippen worden verder in dit hoofdstuk uitgewerkt.

1.1 Speelpleinwerk

1.1.1 Een korte geschiedenis

Het speelpleinwerk heeft een lange geschiedenis achter de rug. Doorheen de tijd is de functie van het speelpleinwerk enorm veranderd. Dit overzicht van de geschiedenis van het speelpleinwerk is gebaseerd op 'The S-Files' van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw (2013a) en een gevolgde lezing over de geschiedenis van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS) op een intern vormingsmoment van de VDS.

Aan het begin van de 20ste eeuw is de leefsituatie voor veel kinderen intens veranderd. Sedert 1889 is er een verbod op kinderarbeid en sinds 1914 is er leerplicht tot twaalfjarige leeftijd. Plots ontstaat er een onderscheid tussen 'verplichte tijd' (tijdens de schooluren) en 'vrije tijd' (na de schooluren). Vooral de invulling van die vrije tijd verliep geregeld problematisch. Kinderen brachten meer tijd door op straat, wat volgens velen een slechte invloed had op hen. Het speelpleinwerk is ontstaan om hieraan tegemoet te komen. Er ontstonden initiatieven waar kinderen, onder begeleiding, samen hun vakantie konden doorbrengen, ver weg van de slechte invloed van de straat. Deze preventieve en pedagogische functie stond centraal in de eerste speelpleininitiatieven.

De eerste echte speelpleinwerking is ontstaan in 1931, te Ukkel. Al snel volgde er een enorme toename van initiatieven, in 1937 waren er al 165 speelpleinen. Na de Tweede Wereldoorlog kwam er een derde belangrijke functie bij: de zorg om de lichamelijke gezondheid van de kinderen. Veel kinderen leefden immers in erbarmelijke omstandigheden en hadden heel wat traumatische gebeurtenissen meegemaakt tijdens de oorlog. Er was veel aandacht voor gezonde en stevige voeding voor kinderen - zelfs nu zijn er nog veel speelpleinwerkingen die een warme maaltijd voorzien voor de kinderen - en voor voldoende beweging.

Tijdens de jaren zestig en zeventig kwam het spelen zelf steeds meer naar de voorgrond van het speelpleinwerk. In de jaren zestig begon dit door meer nadruk te leggen op creativiteit en de vrije expressie van kinderen. Ideeën zoals avontuurlijk spelen en spelen met water kwamen uit het buitenland overwaaien. Kinderen kregen stilaan meer de mogelijkheid om zelf hun vrije tijd en het spel in te vullen. Binnen het speelpleinwerk werd het belang hiervan erkend en steeds gestimuleerd. Deze tendens leidde in 1984 tot het 'speelse decreet' dat zorgde voor een bestaansreden en rechtszekerheid van speelpleinwerkingen maar waarbij de speelfunctie centraal bleef staan.

In de jaren tachtig en negentig kwamen er een aantal belangrijke functies bij voor het speelpleinwerk. Er was een verschuiving van de lichamelijke zorg naar een meer pedagogische functie. Daarnaast is er nog een belangrijke functie bijgekomen als brede leeromgeving voor jongeren. Zij kunnen zich vrijwillig inzetten als animator op het speelplein. De meest controversiële nieuwe functie uit die tijd is toch de opvangfunctie. Steeds meer is er nood aan extra opvangplaatsen tijdens de vakantieperiode. Een paar belangrijke oorzaken hiervoor zijn de toenemende tweeverdieners gezinnen, erg rigide arbeidsstructuren, minder opvangmogelijkheden door afbrokkelende sociale structuren... Veel speelpleinwerkingen verzetten zich initieel tegen deze

opvangfunctie uit angst dat de speel functie, wat toch de kern was (en is) van het speelpleinwerk, hierdoor verdrongen gaat worden.

Zoals hierboven weergegeven zijn de functies van het speelpleinwerk enorm veranderd doorheen de jaren. Aangezien de meeste speelpleinwerkingen lokaal georganiseerd worden zijn deze veranderingen overal op een andere manier ingevuld. Dit zorgt ervoor dat er momenteel een enorme diversiteit is tussen de vele werkingen in Vlaanderen.

1.1.2 Speelpleinwerk gedefinieerd

In 'The S-Files' probeert de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw (2013a) een definitie op te maken voor het speelpleinwerk. Gezien de enorme diversiteit tussen de werkingen was dit geen eenvoudige opdracht. Deze definitie heeft als doel een aantal kenmerken die terugkomen in (zo goed als) elke speelpleinwerking in de verf te zetten met respect voor de bestaande diversiteit.

De definitie luidt als volgt: "Een hedendaagse speelpleinwerking heeft kinderen als doelgroep, vakantie als actieperiode, spelen als hoofddoel, jeugdwerk als filosofie en methodiek, een hoge graad van openheid en een sterk lokaal karakter" (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2013a, p. 11).

In volgend stuk wordt deze definitie verder ontleed. Belangrijk hierbij is dat niet alle werkingen aan alle elementen van deze definitie voldoen aangezien er enorme verschillen bestaan tussen de speelpleinwerkingen.

Kinderen als doelgroep

Kinderen tussen de 3 en 15 jaar is de doelgroep waar de meeste speelpleinwerkingen zich op richten. Doorgaans wordt er een indeling gemaakt tussen kleuters (3 tot 6 jaar), lagereschoolkinderen (6 tot 12 jaar) en tieners (12 tot 15 jaar). Niet elke speelpleinwerking werkt met dezelfde opdelingen of richt zich tot al deze leeftijdscategorieën. Zo heb je werkingen enkel voor tieners of enkel voor kleuters en lagereschoolkinderen... Ook op dit vlak is er dus een enorme diversiteit.

Een hoge graad van openheid

Een speelpleinwerking richt zich niet gewoon op kinderen maar echt op alle kinderen ongeacht hun nationaliteit, financiële kracht, ideologie, fysieke of mentale beperkingen... Dit is enkel mogelijk als speelpleinwerkingen bewust bezig zijn met het verlagen van drempels voor maatschappelijk kwetsbare kinderen. De deelnameprijs wordt zo democratisch mogelijk gehouden en er wordt niet gewerkt met lidmaatschap, kinderen kunnen van dag tot dag beslissen of ze naar het speelplein willen komen.

De vakantie als actieperiode

De zomervakantie is het summum voor de meeste speelpleinwerkingen. Dan gaan de deuren van de speelpleinwerkingen open en kunnen de kinderen genieten van een zomer vol speelplezier. Daarnaast zijn er steeds meer speelpleinwerkingen die ook tijdens de paasvakantie geopend zijn: zo'n 40% van de werkingen. Tegenwoordig openen er ook een aantal speelpleinwerkingen hun deuren tijdens de 'kleinere' vakantieperiodes zoals de herfst-, kerst- en krokusvakantie.

De keuze om zich te richten op de vakantieperiodes is heel bewust. Net tijdens deze momenten beschikken kinderen over veel meer vrije tijd. Dit creëert dé mogelijkheid voor kinderen om deze vrije momenten zelf op een fijne manier in te vullen door te spelen.

Spelen als hoofddoel

Het spelen is en blijft de belangrijkste doelstelling van een speelpleinwerking. Het speelpleinwerk erkent de intrinsieke waarde van 'spelen om te spelen' voor kinderen. Dit wil niet zeggen dat kinderen niets bijleren door het spelen - dat is onlosmakelijk met elkaar verbonden - maar wel dat deze pedagogische insteek ondergeschikt is aan het spelen en het speelplezier van kinderen (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2015).

Speelpleinwerkingen zijn erg bewust bezig met het verhogen van de speelkansen voor alle kinderen die naar de werking komen. Dit gebeurt door in te zetten op een uitdagende en fantasierijke infrastructuur, kwaliteitsvol speelmateriaal, deskundige begeleiding door animatoren en natuurlijk de ideeën van de kinderen zelf.

Jeugdwerk als filosofie en methodiek

Een speelplein is er voor kinderen en door jongeren. Er wordt bewust ingezet op het speelplein als brede leeromgeving voor jonge animatoren. Een speelpleinwerking zonder gemotiveerde en gevormde vrijwilligers is geen echte speelpleinwerking. Veel speelpleinwerkingen zetten dan ook actief in op hun animatorenploeg, zowel via vormingen, hogere vergoedingen als via allerlei groepsbindende activiteiten.

Een sterk lokaal karakter

De doorsnee speelpleinwerking is sterk lokaal ingebed. Zo'n 60% van de speelpleinwerkingen wordt door de gemeente georganiseerd en ook de overige 40% heeft nauwe banden met de lokale besturen. Zoals eerder vermeld is er een enorme diversiteit tussen de werkingen. Die diversiteit wordt ook in de hand gewerkt door allerlei lokale specificaties. Elke stad of gemeente heeft bepaalde verschillende noden waar de speelpleinwerking zo goed mogelijk zal op proberen inspelen. Zo zal de ene speelpleinwerking meer inzetten op toegankelijkheid voor kinderen met een allochtone achtergrond en de andere zal meer inzetten op avontuurlijk spelen. Een andere werking zal deze twee combineren.

1.1.3 Uitdagingen voor het speelpleinwerk

Je zou gerust kunnen zeggen dat het speelpleinwerk het niet slecht doet in Vlaanderen. Uit cijfers van 2011 blijkt dat jaarlijks ongeveer 150 000 kinderen uit Vlaanderen en Brussel hun zomervakantie op het speelplein doorbrengen. Kortom één op de vier kinderen vertoeft wel eens een dag op het speelplein (Smet, 2011). Er is ook duidelijk een stijgende trend in deze cijfers. In de zomer van 2014 waren er op een aantal speelpleinwerkingen in Vlaanderen gemakkelijk 50 kinderen per dag méér dan in 2013 (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2014a).

Uit een gesprek met Amke Bailleul, coördinator visie bij de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk, bleek dat er één belangrijke uitdaging is waar de speelpleinwerkingen de komende jaren voor staan: de eigenheid van het speelpleinwerk behouden. In 2014 is de VDS reeds begonnen met een campagne toen het duidelijk werd dat vier op de tien speelpleinwerkingen moet besparen (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2014b). Met de maatregelen die hierdoor genomen worden, wordt er vaak geraakt aan de kern van het speelpleinwerk. In de campagnebundel 'Speelpleinwerk moet

speelpleinwerk blijven' pleit de VDS ervoor dat de besparingen doordacht gebeuren, met respect voor de eigenheid van het speelpleinwerk (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2014c).

'Spelen om te spelen' en de focus op het spelen is zo een kernwaarde die al vaker onder druk komt te staan. Er wordt veel bespaard op werkingsmiddelen en kwaliteitsvol speelmateriaal. Daarnaast is er de druk om het speelpleinwerk als instrument te gebruiken om andere doelen te bereiken. Kijk maar naar de toenemende opvangfunctie die een speelplein toegeschreven krijgt. Als kers op de taart heb je de beslissing van de Vlaamse Gemeenschapscommissie om in Brussel het speelpleinwerk te laten organiseren door lokale scholen in plaats van de jeugddienst. Het 'spelen om te spelen' is ingeruild voor 'spelen om te leren' (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk, 2015).

Een andere kernwaarde die zwaar onder druk komt te staan door de besparingen is de grote openheid. Het speelpleinwerk is traditioneel gezien een erg toegankelijk vakantie initiatief. Daar wordt ook bewust op ingezet. Zo is de dagprijs bij speelpleinwerkingen doorgaans erg laag en zijn er veel speelpleinwerkingen (zo'n 72% in 2010) die minstens één soort kortingstarief hanteren. Dit kan een korting zijn voor kinderen die ingeschreven zijn via het OCMW, als er verschillende kinderen uit hetzelfde gezin inschrijven... (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk, 2011). Als gevolg van de vele besparingen overwoog 18% van de speelpleinwerkingen zijn inschrijvingsgeld op te trekken in 2014. De gemiddelde deelnameprijs voor een dag op het speelplein is al sinds de jaren 90 in stijgende lijn en bedroeg in 2010 nog 3,5€ (Vlaamse Dienst speelpleinwerk vzw, 2011). Sindsdien is de gemiddelde prijs al gestegen tot 5€ met excessen tot 10 of 12€ per kind, per dag (Speelpleinwerk moet speelpleinwerk blijven!, 2014).

Ook wordt er steeds meer geraakt aan de mogelijkheid om vrij in te schrijven. Kinderen kunnen doorgaans steeds van dag tot dag beslissen of ze naar het speelplein gaan of niet. Als speelpleinwerking weet je dus nooit op voorhand hoeveel kinderen er die dag zullen zijn. Het vrije inschrijvingssysteem is nog steeds het meest voorkomend systeem bij speelpleinwerkingen (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2011). Toch gaan veel speelpleinen over tot een systeem waar vooraf ingeschreven moet worden. Deze tendens geeft ook een nieuwe knauw aan de openheid van het speelpleinwerk (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2014b).

Een laatste belangrijke uitdaging voor de toekomst is een gevolg van de beslissing van de Vlaamse Regering om het decreet lokaal jeugdbeleid af te schaffen. In dit decreet staan een aantal verplichtingen waar een stad of gemeente aan moet voldoen op vlak van lokaal jeugdbeleid in ruil voor een hoop geld dat ze hieraan moeten spenderen. Het organiseren van een vakantieaanbod is daar één van (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2014c). Daarnaast valt ook de zogenaamde oormerking van een deel van de middelen voor jeugd weg. Deze oormerking houdt in dat een bepaalde pot middelen door de gemeente gebruikt moet worden voor het lokaal jeugdbeleid. De verdwijning van de oormerking samen met het afschaffen van het decreet lokaal jeugdbeleid betekent dat een gemeente niet meer verplicht is om een vakantieaanbod te organiseren en de middelen die ze krijgen van de Vlaamse overheid in te zetten voor het lokaal jeugdbeleid (Van Nieuwenhove, 2014).

Elke stad of gemeente zal vanaf 2016 vrij zijn om te beslissen of en hoeveel budget ze vrijmaken voor lokale kinderen, jongeren en hun organisaties. De bestaanszekerheid van onder andere speelpleinwerkingen kan niet meer gegarandeerd worden. Volgens Amke Bailleul zullen speelpleinwerkingen in de toekomst veel meer moeten verantwoorden waarom ze bestaan en waarom ze belangrijk zijn. De vrees is er dat het argument 'spelen om te spelen' niet overal als voldoende erkend zal worden om de financiële inspanningen van gemeenten te verantwoorden. Er zal een evenwicht gezocht moeten worden tussen het meegaan in de instrumentalisering van het speelpleinwerk (bv. meer inzetten op de opvangfunctie) om de eigen meerwaarde duidelijk te maken en het bewaren van de eigenheid en de unieke kenmerken die een vakantieaanbod tot een speelpleinwerking maakt.

1.1.4 De rol van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk

De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw (VDS) is de koepelorganisatie voor alle speelpleinwerkingen in Vlaanderen en Brussel. Daarnaast positioneert de VDS zich als expert rond alles wat met spelen te maken heeft en als belangenbehartiger van het spelende kind.

Elke speelpleinwerking is vrij om zich al dan niet aan te sluiten bij de VDS. In ruil voor de aansluitingsbijdrage krijgen ze onder andere korting op vormingen ter plaatse, adviezen en andere soorten dienstverlening. Maar ook voor de speelpleinwerkingen die niet aangesloten zijn staat de VDS ter beschikking. De VDS vervult zijn rol als koepelorganisatie door de volgende drie grote kerntaken.

De eerste kerntaak is zorgen voor voldoende lokale ondersteuning voor de speelpleinwerkingen. De VDS werkt met een lokaal steunpunt in elke regio (de vijf Vlaamse provincies en Brussel) en een bijhorende lokale ondersteuner. Een tweede kerntaak is het organiseren van kadervorming. Zo worden er jaarlijks meerdere animator- en hoofdanimatorcursussen georganiseerd per regio en een aantal instructeurscursussen per jaar voor heel Vlaanderen en Brussel. Daarnaast worden er ook een hele hoop vormingen ter plaatse gegeven aan speelpleinwerkingen en is er een specifiek traject voor speelpleinverantwoordelijken (Speelpleinwerk, een sterk merk!, z.j.).

De laatste kerntaak van de VDS is belangenbehartiging. De campagne 'Speelpleinwerk moet speelpleinwerk blijven' naar aanleiding van de besparingen op het speelpleinwerk en de beslissing van de VGC om de speelpleinwerkingen in Brussel door lokale scholen te laten organiseren is een mooi voorbeeld van belangenbehartiging van de sector. Daarnaast neemt de VDS ook een belangrijke rol op als belangenbehartiger van het spelende kind. Zo is de VDS één van de drijvende krachten achter de Goe Gespeeld! campagne (Over Goe Gespeeld!, z.j.).

1.2 Buurtbetrokkenheid

Buurtbetrokkenheid is een term die iedereen wel begrijpt. Toch is het niet eenvoudig om de vinger te leggen op wat dit net concreet inhoudt.

1.2.1 Maatschappelijke participatie en betrokkenheid

Om de term buurtbetrokkenheid te verklaren moet dit geplaatst worden binnen het grotere geheel van de term participatie. Er zijn heel wat verschillende benaderingen en indelingen mogelijk voor participatie. Zo is er maatschappelijke participatie, politieke participatie, participatie aan de arbeidsmarkt... De brede benadering van maatschappelijke participatie is hier het meest van toepassing. Hier worden alle maatschappelijke activiteiten bij gerekend behalve betaald werk (Vens, 2007). Dit kan gaan van deelnemen aan een buurtfeest over stemmen bij verkiezingen tot een babbeltje slaan met je buur.

Buurtbetrokkenheid kan zichtbaar worden door mensen die veel contacten hebben met de buurtbewoners, een buurtbarbecue organiseren, actief zijn in een buurtcomité of andere vereniging in de buurt, babysitten op de kinderen van je buren, er mee voor zorgen dat de buurt net blijft... Dit wil zeggen dat de bewoners een zeker eigenaarschap en betrokkenheid voelen ten opzichte van de buurt, zijn verenigingen en zijn bewoners (Brandsen & Helderma, 2010). Buurtbetrokkenheid kan gezien worden als een onderdeel van de brede benadering van participatie.

In het verdere verloop van de tekst wordt buurtbetrokkenheid dus gebruikt als term voor allerlei mogelijke manieren waarop de buurt betrokken worden bij alle mogelijke facetten van een

speelpleinwerking. Dat kan gaan van gewoon informeren, inschakelen voor opvangmomenten tot uitnodigen voor een bedankingsbarbecue.

1.2.2 Wat is de buurt?

Er rest dan enkel nog te definiëren wat de buurt net inhoudt. Volgens de Dikke van Dale is een buurt een deel van een wijk (Geeraerts & van der Sijs, 2008). Dat geeft nog steeds geen antwoord op de vraag. Naast de definitie uit het woordenboek is er ook een administratieve indeling van buurten door verschillende overheden.

Deze indeling is administratief en kunstmatig. Het stemt dus niet per se overeen met wat de buurtbewoners definiëren als de buurt (Breeuwsma, 2011). Volgens dit onderzoek schatten buurtbewoners hun buurt vaak kleiner in dan de administratieve indeling van een buurt, vaak reikt het niet verder dan de eigen directe woonomgeving. Wie hier woont is afhankelijk van buurt tot buurt, zo kan er in een buurt grotendeels oudere mensen wonen of veel jonge gezinnen. Het kan een buurt zijn met veel armoede of net met vooral veel gegoede mensen. Het kan ook een buurt zijn met een enorme mix van allerlei groepen uit de samenleving.

Speelpleinwerkingen worden doorgaans op gemeentelijk niveau georganiseerd. Hierdoor zijn deze al sterk lokaal gericht. Toch staat deze lokale link niet gelijk aan een sterke buurtbetrokkenheid. Er worden bewust geen vaste afmetingen gebruikt om de buurt af te bakenen. Hoe groot de directe omgeving wordt ingeschat zal variëren van geval tot geval. Bij de ene speelpleinwerking kan dit binnen een straal van 50 meter zijn en bij een andere speelpleinwerking een straal van 250 meter. Er wordt vooral rekening gehouden met de omschrijving van de buurt door de speelpleinwerkingen en wie zich hier bevindt. De groep buurtbewoners kan erg divers zijn. Het kan bestaan uit kinderen en jongeren en hun ouders, andere buurtbewoners en zelfs verenigingen of bedrijven die in de buurt actief zijn.

De termen buurtbetrokkenheid en speelpleinwerk zijn de twee belangrijkste uit de centrale onderzoeksvraag. Een zekere basiskennis over deze termen is noodzakelijk voor het vervolg van deze bachelorproef. Het speelpleinwerk bereikt elk jaar meer kinderen, toch staat het ook onder druk in deze budgettaire moeilijke tijden. De speelpleinwerkingen zullen elk op hun manier en met de steun van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk een antwoord moeten vinden op de uitdagingen waar ze voor staan. Buurtbetrokkenheid kan een onderdeel zijn van dit antwoord. Maar vooraleer hier verder op in gegaan wordt, is het belangrijk om eerst een beter zicht te krijgen op welke manier het diverse speelpleinlandschap omgaat met hun buurt.

Hoofdstuk 2: Diversiteit van het speelpleinwerk

Dat de speelpleinwereld enorm divers is, is reeds aan bod gekomen. Dit wordt nog eens benadrukt in de DNA-brochure over mobiel speelpleinwerk. Hier maakt de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw (2012) een onderscheid tussen centrale werkingen, wijkwerkingen en mobiele werkingen.

De keuze tussen centraliseren of decentraliseren is er één die elke gemeente of werking op een bepaald moment zal moeten maken of toch over zal moeten nadenken. Er zijn een aantal belangrijke motivaties of aandachtspunten die meegenomen kunnen worden bij het maken van de keuze. Een eerste zijn de speelkansen die er geboden kunnen worden. Bij een gecentraliseerde werking is er vaak sprake van een groot terrein met een uitgebreide speelinfrastructuur. Een tweede belangrijk element dat in de gaten gehouden moet worden is de toegankelijkheid. Geraken de kinderen uit de deelgemeenten of andere wijken in de stad gemakkelijk bij de gecentraliseerde werking? Een derde belangrijke factor is welke doelgroep je als werking kan en wilt bereiken. Maatschappelijk kwetsbare doelgroepen bereik je eenvoudiger door een werking in de buurt. Wat de juiste beslissing is zal afhangen van de context waarin een werking zich bevindt. (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, z.j.)

Ongeacht de keuze voor een gecentraliseerde of gedecentraliseerde speelpleinwerking zal deze zich altijd in een bepaalde buurt bevinden. Daarom blijft het voor elke werking belangrijk om een positieve band op te bouwen en te behouden met de buurtbewoners (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2013b).

Volgens Amke Bailleul, coördinator visie bij de VDS, is buurtbetrokkenheid geen thema waar veel speelpleinwerkingen actief met bezig zijn. Ook binnen de VDS is dit geen belangrijk thema. In de DNA-brochure Externe Relaties is er maar een klein segmentje gewijd aan contacten met de buurt. Verder hebben ze hier ook geen duidelijke visie over.

Toch loont het de moeite om eens dieper in te gaan op de verschillende soorten speelpleinwerkingen en hoe zij omgaan met de buurtbewoners

2.1 Gecentraliseerde speelpleinwerkingen

Om een zicht te krijgen op de manier waarop gecentraliseerde speelpleinwerkingen reeds de buurt betrekken heb ik telefonisch contact gehad met negentien speelpleinwerkingen¹, voornamelijk uit Oost-Vlaanderen, om zicht te krijgen of ze op een of andere manier contact hebben met de buurtbewoners en waarom. De keuze om deze speelpleinwerkingen te bellen is deels gebeurd op aanraden van Wim van Leeuwen, speelpleinondersteuner bij de VDS en deels willekeurig. Het is nooit de intentie geweest om hier een representatief onderzoek van te maken, de resultaten zijn dan ook niet representatief voor het hele speelpleinlandschap. Het contact met de speelpleinwerkingen gebeurde via de speelpleinverantwoordelijke van de jeugddienst of via een hoofdanimator.

¹ Het gaat over de volgende speelpleinwerkingen: Speelplein Bartje uit Beveren, speelplein Eilaba uit Kruishoutem, speelplein Patjoepel uit Zomergem, speelplein Wesp uit Wetteren, speelplein Guustje uit Geraardsbergen, speelplein Riebedebie uit Stekene, speelplein Rollebolle uit Laarne, speelplein Doekeewa uit Deinze, speelplein Tureluur uit Destelbergen, speelplein ZAP uit Oudenaarde, speelplein Joepla uit Lochristi, speelplein Grabbelpas uit Beernem, speelplein SpeGT uit Temse, speelplein Jokkebrok uit Bredene, speelplein 't GES uit Eeklo, speelplein Bornem, speelplein Hubbe uit Zulte, speelplein Spenoazi uit Sinaai en speelplein Speloke uit Lokeren.

Een gecentraliseerde speelpleinwerking richt zich niet enkel op kinderen uit een bepaalde buurt als doelgroep, in tegenstelling tot een wijkwerking. Toch is het ook voor een gecentraliseerde werking belangrijk om een goed contact te onderhouden met de buurtbewoners. Volgens Amke Bailleul is buurtbetrokkenheid niet een thema waar veel speelpleinwerkingen van wakker liggen. Andere thema's zijn volgens haar prioritair.

Uit de gesprekken met de speelpleinverantwoordelijken blijkt dat deze stelling min om meer correct is. Ongeveer de helft van de speelpleinverantwoordelijken gaven aan dat ze wel op een of andere manier contact hebben met de buurtbewoners. Opvallend hierbij is dat de voornaamste motivatie om hier werk van te maken het vermijden van klachten omtrent geluidsoverlast is. Met effect zo blijkt. De meeste klachten komen nu rechtstreeks bij de hoofdanimator of speelpleinverantwoordelijke terecht, waar ze anders naar de politie of het gemeentebestuur gericht zouden worden. De speelpleinwerkingen geven ook aan dat de klachten eenvoudiger op te lossen zijn indien de buurtbewoners weten wie ze kunnen aanspreken en als er reeds enige vorm van contact is geweest.

Een veel voorkomende vorm van contact is een briefje dat in alle brievenbussen gestoken wordt van de meest nabije buurtbewoners. Dat briefje bevat doorgaans wat info over wat de werking net doet, de data en uren wanneer de speelpleinwerking doorgaat en contactgegevens van de verantwoordelijken. Op deze manier worden buurtbewoners op de hoogte gebracht van wat ze kunnen verwachten doorheen de zomer, maar ook minstens even belangrijk bij wie ze terecht kunnen als er problemen zijn.

Sommige speelpleinwerkingen proberen nog iets rechtstreekser in contact te staan met de buurtbewoners. Zo zijn er werkingen waar ze de infobriefjes persoonlijk gaan rondbrengen in de buurt en met iedereen eens een babbeltje slaan. Andere werkingen kiezen ervoor om bij specifieke buurtbewoners langs te gaan waarvan ze weten dat er geregeld klachten komen.

Het organiseren van een Open Speelplein Dag of een opendeurdag is ook iets dat geregeld voorkomt. Op een dag als deze worden ouders van kinderen en animatoren uitgenodigd om eens een kijkje te nemen achter de schermen van het speelplein. Dit moment wordt door een aantal speelpleinwerkingen aangegrepen om de buurtbewoners uit te nodigen. Ook als er andere evenementen georganiseerd worden tijdens de zomer of doorheen de rest van het jaar worden buurtbewoners al snel uitgenodigd en geïnformeerd door een eenvoudig kaartje in de brievenbus.

Speelplein Jokkebrok uit Bredene organiseert één keer tijdens de zomer 'op de koffie'. Hier worden ouders en buurtbewoners uitgenodigd om een koffie te komen drinken op het speelplein en krijgen ze een uitgebreide rondleiding. Speelplein Joepia uit Lochristi organiseert tijdens het jaar een aantal evenementen zoals een Paaseierenzoektocht. Hiervoor krijgen de buurtbewoners een uitnodiging, een briefje met wat informatie en een klein zakje met paaseitjes als attentie en om ze te bedanken voor de verdraagzaamheid.

Speelplein 't GES uit Eeklo gaat nog een stapje verder qua buurtbetrokkenheid. Daar zijn het ouders en buurtbewoners die helpen met het klaarzetten van het vieruurtje en die de animatoren helpen met de EHBO-post te bemannen. Speelplein Bartje rekent dan weer deels op de sociale controle in de buurt. Als er iets opvalt dat niet in orde is, bijvoorbeeld een poort die niet juist is afgesloten, krijgt de voorzitter redelijk snel een telefoontje van de buurtbewoners. 'Met je speelplein naar buiten komen' is het motto dat speelplein WESP uit Wetteren hanteert. Zij proberen doorheen het jaar zoveel mogelijk zichtbaar te zijn in het straatbeeld van Wetteren, zodat de inwoners weten wie ze zijn en waar ze voor staan.

Als ongeveer de helft probeert om contact te leggen met de buurtbewoners, op welke manier dan ook, wilt het ook zeggen dat de andere helft dit niet doet. De redenen hiervoor zijn erg divers. Sommige speelpleinwerkingen doen dit niet omdat ze nog nooit problemen of klachten van buurtbewoners hebben gekregen of halen aan dat ze geen slapende honden wakker willen maken.

Een andere reden die aangehaald wordt, is dat de speelpleinwerking er al zo lang bestaat. De burens zijn voldoende op de hoogte van wat ze kunnen verwachten door de jarenlange traditie van het speelplein. Andere speelpleinwerkingen hebben nu eenmaal weinig burens of burens die een eind verwijderd wonen van het speelterrein.

Het feit dat een deel van de speelpleinwerkingen er op dit moment niet echt met bezig zijn, betekent niet dat er geen interesse is in buurtbetrokkenheid. De meeste werkingen gaven aan dat dit wel iets is waar ze in de toekomst eventueel wat met willen aanvangen.

2.2 Wijkwerkingen

Wijkwerkingen zijn een vorm van gedecentraliseerd speelpleinwerk. In plaats van één grote werking wordt er gekozen om verschillende werkingen te organiseren in bepaalde wijken of deelgemeenten. In tegenstelling tot het mobiel speelpleinwerk is er hier wel sprake van een vaste locatie voor de werking (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2012).

Toch is er nog een verschil in soorten wijkwerkingen. Sommige gemeenten kiezen ervoor om gedecentraliseerde werkingen op te richten in de deelgemeenten, zoals in Evergem en Hamme het geval is. Hier wordt vooral ingespeeld op de beperkte of moeilijke mobiliteit tussen de verschillende deelgemeenten. Daarnaast heb je nog het voorbeeld van wijkwerkingen in stedelijke context die zich richten op een bepaalde buurt. De beperkte mobiliteit speelt ook hier zeker een rol maar deze werkingen kaderen ook vaak binnen een bepaald doelgroepenbeleid. Twee voorbeelden hiervan zijn Goegebuurt uit Sint-Niklaas en de wijkgerichte speelpleinwerking in Ledeberg van vzw Jong.

Om meer informatie te verkrijgen over deze buurtgerichte werkingen heb ik een interview gehad met Kim Copejans en Yoke Van Hesel. Kim Copejans is medewerker bij Jos vzw² uit Sint-Niklaas en is daar verantwoordelijk voor het uit de grond stampen van Goegebuurt, een buurtgerichte kinderwerking. Yoke van Hesel is al twintig jaar actief bij vzw Jong in deze wijk en is op dit moment een van de verantwoordelijken voor de buurtgerichte kinderwerking 'Jeugdpoint Ledeberg'.

2.2.1 Goegebuurt

De stad Sint-Niklaas heeft in zijn beleidsplannen binnen het domein welzijn en armoedebestrijding een actieplan om de sociale cohesie te bevorderen. Eén van de voorgestelde initiatieven is het ontwikkelen van een wijkproject, door de buurtwerkers, dat achteraf in verschillende wijken kan worden toegepast (Stad Sint-Niklaas, 2013). De wijkwerking Goegebuurt is een format dat hiervoor ontwikkeld wordt.

De wijkwerking Goegebuurt is nog maar net van start gegaan. Het is geen typische speelpleinwerking maar kadert binnen het buurtwerk in en rond het Peter Benoitpark. Dit is een wijk die al jaren geteisterd wordt door een slecht imago, veel hangjongeren, drugsproblemen, groot verloop van inwoners... De problemen situeerden zich vooral rond twee grote woonblokken. Er bestond reeds een kinderwerking, alleen sloeg deze niet aan. Samen met Kim Copejans heeft de buurtwerker nagedacht over hoe ze deze kinderwerking nieuw leven konden inblazen.

Zowel Jos vzw als het buurtwerk hebben hun eigen doelstellingen die ze willen bereiken. Voor Jos vzw gaat dit vooral over extra speelkansen bieden voor de kinderen uit de buurt, die vaak niet tot

² Vzw Jos is opgericht door het stadsbestuur van Sint-Niklaas en ondersteunt de erkende jeugdwerkinitiatieven en wil zoveel mogelijk kinderen en jongeren laten participeren aan het jeugdwerk (<http://www.jos.be>).

het regulier jeugdwerk geraken. Voor het buurtwerk is het in eerste instantie de sociale cohesie vergroten maar ook de verzuchtingen van de buurt beter leren kennen.

Een deel van de werking van Goegebuurt is mobiel. De kinderwerking zal elke tweede woensdagnamiddag van de maand doorgaan maar verandert elke maand van locatie, al blijven ze wel in de directe omgeving van het Peter Benoitpark. Elke keer worden er bewust tafels en stoelen gezet en koffie voorzien voor de ouders en buurtbewoners. Zo hopen ze dat er spontaan contacten ontstaan tussen de buurtbewoners. Daarnaast zal er de laatste twee weken van augustus een soort speelpleinwerking plaatsvinden voor kinderen van 6 tot 12.

Na de zomer wordt de hele werking volledig geëvalueerd. Zowel buurtbewoners, kinderen, de dienst welzijn als de jeugddienst zullen hierbij betrokken worden. Hieruit zal een nieuwe planning voor het komende jaar opgemaakt worden, rekening houdend met de noden en wensen van de buurt én de mogelijkheden en beperkingen van de stadsdiensten.

Het was een bewuste keuze om zich te richten op kinderen als doelgroep. De kinderen van nu zijn de jongeren van morgen. Op lange termijn zou Goegebuurt eventueel ook een jongerenwerking willen opstarten. Als je de kinderen van nu al mee hebt in het Goegebuurt verhaal, zal je ze ook eenvoudiger mee krijgen als ze wat ouder zijn in de jongerenwerking. Een kinderwerking is ook eenvoudiger om uit de grond te stampen dan een ouderwerking. Via de spelende kinderen kan de buurtwerker veel gemakkelijker contact leggen met ouders en buurtbewoners waar hij anders veel moeilijker toegang tot zou krijgen.

Er zal ook actief promotie gemaakt worden voor de werking. Er worden gericht flyers in de brievenbussen gestoken van de woningen waar er kinderen wonen en via Facebook wordt er informatie verspreid. Daarnaast wordt er ook hard gerekend op mond-tot-mondreclame. Veel mensen bekijken de flyer niet omdat ze het logo niet herkennen. Eens dit wel het geval is, rekent Goegebuurt er wel op dat het nieuws de ronde zal doen. Ook zal er elke keer een informatiebrief verspreid worden naar alle buurtbewoners met informatie waar en wanneer er gespeeld wordt, welke eventuele hinder ze kunnen ondervinden en welke oplossingen hiervoor geboden worden.

Goegebuurt hoopt ook vanaf volgend jaar een zekere vrijwilligersploeg uit te bouwen om de kindernamiddagen mee te helpen begeleiden. Ook hier wordt expliciet gericht op jongeren uit de buurt. Er zal geen druk uitgeoefend worden op de vrijwilligers om een bepaald engagement op te nemen. Elke bijdrage die ze willen en kunnen leveren is mooi meegenomen.

Op lange termijn is er de hoop dat er voldoende geëngageerde jongeren en buurtbewoners zijn die zelf voldoende initiatief nemen om de werking te laten draaien. De rol van de stadsdiensten zou dan vooral ondersteunend zijn. Als dit lukt, en het concept een succes blijkt zal dit mogelijk overgebracht worden naar andere wijken om op een gelijkaardige manier aan de slag te gaan met dit concept, maar met aandacht en respect voor de eigenheid van deze wijk.

2.2.2 Wijkwerking vzw Jong

Vzw Jong is een jeugdwelzijnsorganisatie dat actief is in Gent. Het richt zich vooral op kinderen en jongeren in kwetsbare situaties. De doelstelling van vzw Jong is om *“de persoonlijke en maatschappelijke emancipatie en participatie van kinderen en jongeren te bevorderen.”* (Over ons, z.j.) Om deze doelstelling te behalen organiseren ze onder andere een aantal kinder- en tienerwerkingen in specifieke wijken in Gent (Over ons, z.j.).

De kinderwerking ‘Jeugdpoint Ledeberg’ is daar een voorbeeld van. Deze werking bestaat uit twee onderdelen. Je hebt de jaarwerking en de speelpleinwerking tijdens de schoolvakanties. Tijdens de jaarwerking worden op woensdag, donderdag, vrijdag en zaterdag allerlei activiteiten

georganiseerd voor kinderen van zes tot elf jaar. Er wordt veel ingezet op speelse activiteiten met een educatief verantwoorde insteek.

De speelpleinwerking vindt plaats in elke schoolvakantie behalve de kerstvakantie. Elke namiddag, van 14u tot 17u kunnen de kinderen komen spelen op het Centrumplein in Ledeberg. Op bepaalde momenten in de zomer zijn er tot 100 kinderen op het plein aan het spelen.

In de hele werking van vzw Jong spelen vrijwilligers en stagiaires een belangrijke rol. Doorheen het jaar wordt er op vrijwilligers gerekend om bijvoorbeeld de Halloweenactiviteit en de grote activiteit op de Dag van het Kind te organiseren. De speelpleinwerking draait dan ook volledig op vrijwillige animatoren die zich daarvoor engageren. Dit is een erg gemengde groep van animatoren met veel ervaring en nieuwere animatoren. Ook zijn er animatoren actief die uit 'de doelgroep' komen en vroeger nog als kind actief waren in de kinderwerking of uit de tienerwerking komen. De meeste animatoren zijn afkomstig uit Ledeberg zelf.

Zowel tijdens de jaarwerking als de speelpleinwerking worden de buurtbewoners op verschillende manieren actief betrokken. Aangezien de deelnemende kinderen en bijgevolg ook hun ouders grotendeels uit Ledeberg komen, horen ook zij bij de groep buurtbewoners. Tijdens de jaarwerking gebeurt het geregeld dat er ouders helpen bij het organiseren van een activiteit. Voorbeelden hiervan zijn een moeder van Boliviaanse afkomst die mee helpt koken als er een activiteit is waarbij het de bedoeling dat de kinderen het land en de cultuur wat leren kennen of een ouder die een sessie rond hygiëne komt geven.

Daarnaast organiseren ze ook één keer in de maand een activiteit waar zowel ouder als kind aanwezig op moeten zijn. Oorspronkelijk zijn ze hiermee begonnen om ervoor te zorgen dat ouder en kind een beetje quality time kunnen doorbrengen tussen het drukke (werk)schema van de ouders door. Deze activiteiten kunnen gemengd doorgaan, dus met kinderen en ouders samen of gesplitst. Als het gesplitst is krijgen de ouders de kans om onderling uit te wisselen en te praten over zaken die hen bezighouden in hun privéleven of met betrekking tot hun kind. Dit blijkt een goede vertrouwensband te creëren tussen de ouders waarbij veel taboes verdwijnen.

Ook tijdens de speelpleinwerking is er veel contact met de buurtbewoners. Zo worden er voor de start van de werking huisbezoeken gedaan bij alle deelnemende kinderen om hen een folder te geven met de nodige info omtrent de speelpleinwerking. Daarnaast worden deze folders ook meegegeven aan alle kinderen uit de verschillende buurtscholen. Tijdens de werking wordt er ook aandacht besteedt aan voldoende contact met ouders of andere mensen die zich ook op het plein bevinden. Af en toe een gesprekje aanknopen met hen is een van de taken van de hoofdanimatoren. Het gebeurt ook dat ouders worden ingezet als begeleider voor een uitstap als er een tekort aan animatoren is. Dit proberen ze wel te beperken. Een belangrijke actie waarbij ze veel contact hebben met buurtbewoners, en niet enkel ouders, zijn de geldinzamelingsactiviteiten. Doorheen de zomer proberen ze via de verkoop van bijvoorbeeld cupcakes of popcorn geld in te zamelen om de kosten van de slotuitstap te dekken. Elke week, eerst in Ledeberg, dan in Gentbrugge, gaan er een aantal kinderen met een animator op stap in de wijk om iets te verkopen. Aangezien dit al een aantal jaren gebeurt, zijn de buurtbewoners goed op de hoogte van deze activiteiten.

Aangezien de speelpleinwerking plaats heeft op een publiek terrein is er al meer contact met buurtbewoners dan wanneer dit plaats heeft op een afgesloten terrein. Ook voor kleine, logistieke zaken bieden buurtbewoners zich geregeld spontaan aan. Zo zijn er buurtbewoners die, tijdens een warme dag, aanbieden om water te voorzien voor de kinderen, mogen kinderen het toilet gebruiken van een buurtbewoner of mag er elektriciteit gebruikt worden van een buur. Het komt ook voor dat er een buurtbewoner met veel vrije tijd zich wilt inzetten om bijvoorbeeld te helpen met de opkuis of andere meer logistieke taken.

Yoke Van Hesel werkt al twintig jaar bij vzw Jong. Dit samen met het feit dat er toch op verschillende momenten en op verschillende manieren contact is met de buurtbewoners zorgt

ervoor dat zij en de werking van vzw Jong toch redelijk bekend zijn binnen Ledeberg. Dat is een belangrijke factor voor als er bepaalde conflicten zijn, deze kunnen gemakkelijker en op een vreedzame manier opgelost worden. Daarnaast maakt het haar job om signalen op te vangen en door te spelen naar het beleid een stuk eenvoudiger.

Bij de verschillende wijkwerkingen valt op dat er telkens ingezet wordt op contact met de buurtbewoners. In eerste instantie is dit gericht naar de ouders van de deelnemende kinderen. Toch wordt er op verschillende manieren ook contact gelegd met andere buurtbewoners. De manier waarop dit gebeurt kan een belangrijke inspiratiebron zijn voor andere speelpleinwerkingen om hiermee aan de slag te gaan.

2.3 Mobiele speelpleinwerkingen

2.3.1 De hoe en wat van mobiele werkingen

Het aantal mobiele speelpleinwerkingen zijn de laatste jaren in opmars in Vlaanderen en Brussel. In 2005 waren er nog (minimaal) 4 mobiele speelpleinwerkingen en in 2010 waren dat er al minstens 34 (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, 2011). Er komen volledig nieuwe mobiele werkingen bij maar ook heel wat bestaande, gecentraliseerde werkingen denken erover na om een mobiel speelaanbod te beginnen. Maar wat is dat nu, een mobiele speelpleinwerking? In de DNA-brochure over mobiele speelpleinwerkingen heeft de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw (2012) een weergave gegeven van wat een mobiele werking nu net typeert en wat hier de voordelen van zijn.

Mobiel speelpleinwerk is een andere vorm van een gedecentraliseerde werking. Een mobiele werking gaat naar de kinderen toe in plaats van dat de kinderen naar het speelplein moeten komen. Er wordt gespeeld op een pleintje of in een park ergens in een wijk. Alle kinderen uit de wijk zijn welkom om een namiddag, een volledige dag of zelfs een week te komen spelen. Hierna vertrekt de mobiele speelpleinwerking weer naar een andere locatie.

Bij een 'centrale' speelpleinwerking wordt er sterk aanbodgericht gewerkt. De animatoren bereiden activiteiten en impulsen voor en de kinderen kunnen er al dan niet aan deelnemen. Bij een mobiele werking wordt er eerder vraaggericht gewerkt. Geen voorbereide activiteiten maar enkel leuk speelmateriaal en animatoren die luisteren naar de kinderen en inspelen op wat zij aangeven. Er wordt gespeeld op het 'thuis terrein' van de kinderen en zij worden als dé experts gezien als het op spelen ter plaatse aankomt.

Elk kind kan op elk moment van de dag aankomen en terug vertrekken bij een mobiele werking. Als een kind het niet tof vindt, vertrekt hij terug naar huis. Passeren er toevallig een aantal kinderen en willen ze nog aansluiten, zijn ze meer dan welkom. Ook de ouders van de kinderen zijn welkom om toe te kijken en eventueel mee te spelen. Deze openheid is opvallend in vergelijking met een gewone speelpleinwerking en wordt nog versterkt door het feit dat zowat alle mobiele speelpleinwerkingen volledig gratis zijn. Aangezien kinderen toestromen en vertrekken naar eigen keuze is het voor de animatoren haast onmogelijk om bij te houden welke en hoeveel kinderen er net geweest zijn die dag. De focus ligt echt op het spelen. Een mobiele speelpleinwerking distantieert zich op die manier van de opvangfunctie die de doorsnee speelpleinwerking wel heeft.

De motivatie om een mobiele speelpleinwerking op te starten varieert van werking tot werking. Toch zijn er twee belangrijke motivaties te onderscheiden. Langs de ene kant heb je een mobiele speelpleinwerking die kadert binnen het lokaal speelbeleid. Vaak komt dit voort uit een vaststelling dat het speelaanbod in de stad of gemeente een of meerdere blinde vlekken vertoont qua locatie. Een mobiele speelpleinwerking kan dan een goede aanvulling zijn. Daarnaast kan een mobiele speelpleinwerking ook deel uitmaken van een bepaald doelgroepenbeleid. Er kan bijvoorbeeld een mobiele speelpleinwerking opgericht worden die zich

specifiek richt op maatschappelijk kwetsbare kinderen en waarbij de speellocaties dan ook met deze doelgroep in het achterhoofd geselecteerd worden.

Ongeacht de oorspronkelijke motivatie om een mobiele speelpleinwerking op te starten heeft het een aantal voordelen voor de gemeente, de buurt, de kinderen en de speelpleinwerking. Zo kan een mobiele speelpleinwerking meer en vooral andere kinderen bereiken die anders niet naar een centrale speelpleinwerking gaan. Daarnaast worden de kinderen in hun eigen omgeving, hun eigen leefwereld bereikt. Een mobiele speelpleinwerking biedt voor deze kinderen dichtbij een speels en gezond alternatief voor thuis te zitten.

De aanwezigheid van de mobiele werking in een bepaalde wijk kan ook aangegrepen worden als opportuniteit om bepaalde signalen op te vangen uit de wijk die belangrijk zijn voor de lokale overheid. De animatoren en vooral hoofdanimatoren worden dan ook vaak aangezet om informele contacten te onderhouden met de ouders en andere buurtbewoners.

Om concrete voorbeelden te verzamelen van mobiel speelpleinwerk ben ik ten rade gegaan bij Kim Copejans. Als medewerker bij vzw Jos is zij ook verantwoordelijk voor de PretCamionette in Sint-Niklaas. Daarnaast is zij ook medeoprichter van de mobiele speelpleinwerking Pieto!nk uit Hamme. Tijdens het interview is er uitvoerig gesproken over deze mobiele werking. Daarnaast is er ook telefonisch contact geweest met twee medewerkers van de Gentse jeugddienst. Dit ging over de Gentse speelstraten, Speelse Wijken en de Pretkamjonet.

2.3.2 Pieto!nk

In de speelpleinwereld staat Pieto!nk bekend als een van de goede voorbeelden voor mobiele speelpleinwerkingen. Geregeld krijgt Kim Copejans vragen van gemeenten of speelpleinwerkingen die zelf met het idee spelen om een mobiele werking op te starten.

Toen Pieto!nk in 2009 begon had het als belangrijkste doelstelling om de speelstraten, die toen al bestonden in Hamme, nieuw leven in te blazen zodat de kinderen zich er goed konden amuseren. Al snel werd er gemerkt dat er nood was aan een mobiele werking in Hamme. Veel kinderen werden niet bereikt door het gewone speelplein en geraakten ook niet tot de rest van het vakantieaanbod. Nu kunnen mensen zelf een aanvraag indienen om tijdens de zomer van hun straat een speelstraat te maken, de overige plaatsen worden ingevuld door de organisatoren van Pieto!nk. De nood om op straat te spelen was er, het sloeg aan bij de bewoners maar toch verliep het niet allemaal van een leien dakje.

In een bepaalde wijk kwamen er negatieve reacties van ouders en buurtbewoners omdat er een grote groep allochtone kinderen bereikt werd. Er werd altijd duidelijk gemaakt dat iedereen welkom was. Pieto!nk zet elke keer een paar tafels en stoelen en zorgt voor wat koffie en cake. Door de spelende kinderen kwamen de verschillende ouders en buurtbewoners met elkaar in contact en genieten ze samen van een tas koffie.

In een andere wijk werden de animatoren van Pieto!nk geconfronteerd met jeugdbendes die zich bedreigd voelden door hun aanwezigheid. Dit kwam in het begin ook meermaals tot conflict. De lokale jongeren voelden zich bedreigd aangezien Pieto!nk hun plaats inpalmde. De animatoren lieten de jongeren doen, toonden dat ze geen bedreiging waren en probeerde de jongeren stillerjes aan te betrekken bij de werking door ze bijvoorbeeld ook gebruik te laten maken van het speelmateriaal.

Al snel na de start van Pieto!nk zijn ze tot het besef gekomen dat een mobiele werking zich niet enkel kan richten tot spelende kinderen. Het brengt veel meer met zich mee. Hierdoor is er een extra doelstelling bij gekomen: de sfeer in de wijk verbeteren door de buurtbewoners samen te brengen en zorgen dat de mensen eens buiten kunnen komen. In tegenstelling tot de wijkwerking

Goegebuurt is Pieto!nk niet met deze doelstelling begonnen. Toch maakt ze een belangrijk deel uit van de werking.

De animatoren en organisatoren hebben doorheen de jaren al veel geduld moeten opbrengen bij de contacten met de buurtbewoners. Over het algemeen heeft dit wel een positief resultaat opgebracht. Er is een wijk waar vooral oudere mensen wonen. Ze begonnen er met drie à vier kinderen per dag, tegenwoordig worden er 60 tot 70 kinderen bereikt. De buurtbewoners, vooral oudere mensen, komen iets drinken, houden mee een oogje in het zeil en geven soms zelfs nog oud speelgoed aan de werking. In een andere wijk zorgen buurtbewoners voor verfrissing en versnaperingen voor de kinderen. Er is zelfs een wijk waar ze het materiaal maandag afzetten en vrijdag terug komen halen, de buurtbewoners regelen het voor de rest zelf. De sociale dynamiek die de aanwezigheid van Pieto!nk teweegbrengt in een straat of een wijk is uitzonderlijk.

2.3.3 De Pretcamionette

De PretCamionette, Pretcamionet, Pret-Camionet, Pretkamjonet of hoe het ook genoemd wordt, is een bekend begrip in Vlaanderen en is een veelvoorkomende vorm van mobiel speelpleinwerk. Een camionette met speelmateriaal verplaatst zich elke dag (of week) van de ene locatie naar de andere in de stad of gemeente om de kinderen uit de buurt ter plaatse te laten spelen.

De pretcamionette, of een variant ervan, vind je in veel verschillende steden of gemeente terug, onder andere in Herenthout, Bredene, Temse, Beveren, Mechelen, Gent, Sint-Niklaas... Voor de jeugddienst van Gent is de Pretkamjonet een onderdeel van het lokaal speelbeleid. Het kan eenvoudig gebruikt worden om de gaten in het speelbeleid van de stad op te vullen. In sommige wijken in Gent wordt de komst van de Pretkamjonet aangegrepen door buurtbewoners om gezellig samen iets te drinken en er een waar buurtfeest van te maken. Toch staan niet alle buurtbewoners er even positief tegenover en krijgen ze al eens klachten. De Gentse jeugddienst neemt deze klachten dan ook serieus. Samen met het buurtwerk wordt er nagegaan hoe de rest van de buurt denkt over het initiatief. Als blijkt dat het niet enkel één buurtbewoner is die er negatief tegenover staat maar ook de rest van de buurt wordt dit meegenomen in de toekomstige planning.

2.3.4 Speelstraten en Speelse Wijken in Gent

Naast de speelpleinwerkingen die vzw Jong organiseert in de verschillende wijken, bestaan er nog een aantal andere speelinitiatieven die wel georganiseerd worden door de Gentse jeugddienst. De Pretkamjonet is daar één van maar daarnaast zijn er nog de speelstraten en Speelse Wijken.

Het concept van de speelstraten in Gent bestaat al sinds 2003. Bewoners kunnen bij de jeugddienst een aanvraag indienen om tijdens de paasvakantie, zomervakantie of in september voor een bepaalde periode hun straat om te toveren tot een speelstraat. Het Gents mobiliteitsbedrijf zal hier een advies op geven rekening houdend met buslijnen, aankomende wegenwerken en een normale verkeerscirculatie. Voor ze aan de slag kunnen gaan moeten de initiatiefnemers, de zogenaamde peters of meters, handtekeningen verzamelen van 2/3de van de straat om te zien of er wel degelijk een draagvlak is om van hun straat een speelstraat te maken. Als dit lukt kan de speelstraat van start gaan. Gedurende een periode van maximaal veertien dagen per periode kan de straat omgetoverd worden tot een speelstraat. De stad zorgt voor logistieke ondersteuning zoals een folder en bewonersbrief die door de peters en meters in de omgeving uitgedeeld moeten worden, dranghekken die aan de straat gezet worden en zorgen voor een koffer met spelmateriaal. Daarnaast zijn zij ook altijd bereikbaar voor vragen of hulp bij problemen. Eens de speelstraat van start is gegaan kunnen de kinderen op straat spelen en ontmoeten de buurtbewoners elkaar op straat. Tijdens de speelstraat wordt er geregeld gebarbecued of een buurtfeest georganiseerd.

Het initiatief voor de Speelse Wijken komt van de stad zelf. De jeugddienst gaat het organiseren en praktisch uitvoeren. De keuze voor de wijken wordt gemaakt op basis van de gaten die er nog zijn in het vakantieaanbod. Daarnaast wordt er ook rondgevraagd bij andere stadsdiensten waar er nood is aan extra speelinitiatieven tijdens de zomervakantie. De uitgekozen wijken worden dan gedurende twee weken omgevormd tot een Speelse Wijk waar er van maandag tot vrijdag in de namiddag gespeeld wordt. De werking van een Speelse Wijk is meer aanbodgericht dan een mobiele speelpleinwerking. Er worden activiteiten voorbereid en er wordt gewerkt met speelhoeken. Volgens de Gentse jeugddienst leent een Speelse Wijk zich er minder toe dat ouders erbij komen zitten en brengt het minder dynamiek in de wijk dan de Pretkamjonet of de speelstraten. Toch wordt de Speelse Wijk wel aangegrepen door de stad om signalen op te vangen uit de buurt. De hoofdanimatoren worden opgedragen om actief het gesprek aan te gaan met de buurt en de signalen die opgevangen worden door te geven aan de jeugddienst. Zij zullen deze dan verder opvolgen en indien nodig doorgeven aan de gepaste instantie.

Op veel plaatsen waar mobiele werkingen komen, ontstaat er een speciale dynamiek in de wijk. Ouders ontmoeten elkaar en leren elkaar kennen terwijl de kinderen hetzelfde doen en samen spelen. Buurtbewoners worden soms betrokken om praktische redenen, bijvoorbeeld om de wc te kunnen gebruiken, of nemen zelf initiatief om iets te organiseren zoals een pannenkoekenbak voor de kinderen. Dit kan een positief effect hebben op de sociale cohesie voor de buurt.

Daarnaast kan een mobiele speelpleinwerking het eerste contact zijn van maatschappelijk kwetsbare kinderen met het georganiseerd jeugdwerk. Via de mobiele werking kunnen dan ook drempels weggewerkt worden voor bepaalde kinderen om later deel te nemen aan ander regulier jeugdwerk, zoals de scouts of de centrale speelpleinwerking. Hier bestaat een belangrijk aandachtspunt bij: een mobiele werking mag nooit louter een promo-tool worden voor de centrale werking (of ander jeugdwerk), het biedt voldoende meerwaarde op zich als autonome werkvorm.

In elk van de diverse vormen van speelpleinwerk valt er, soms beperkte, inspiratie te halen over hoe je als speelpleinwerking de buurt kan betrekken. Afhankelijk van de vorm en de context van de concrete werking zal dit al in meer of mindere mate gebeuren. Sommige werkingen zijn hier zelfs helemaal niet met bezig. Desalniettemin is er wel voldoende interesse bij de speelpleinwerkingen om hier in de toekomst met aan de slag te gaan. Vandaar dat er in het volgende hoofdstuk inspiratie gezocht wordt bij andere soort initiatieven of sectoren op het vlak van buurtbetrokkenheid.

Hoofdstuk 3: Buurtbetrokkenheid bij andere initiatieven

3.1 Participatie in Vlaanderen

In elke samenleving is het belangrijk dat er zoveel mogelijk mensen participeren aan het maatschappelijke leven. Zoals eerder vermeld in het eerste hoofdstuk kan participatie op verschillende manieren bekeken worden. In dit deel wordt de brede kijk op maatschappelijke participatie opgesplitst in sociale, maatschappelijke en politieke participatie.

3.1.1 Sociaal kapitaal

Sociale, maatschappelijke en politieke participatie hebben een belangrijk gemeenschappelijk element: het versterkt het sociaal kapitaal³. Dit sociaal kapitaal heeft een erg positieve invloed op het leven van het individu. Dit stelt je in staat om dingen te ondernemen en doelen te bereiken in je leven die zonder het sociaal kapitaal nooit bereikt zouden worden (Vanderleyden, Callens & Noppe, 2011).

Naast de individuele voordelen heeft het sociaal kapitaal ook een positieve invloed op de samenleving. De Tocqueville beschreef hoe participatie de democratie kan versterken. Als mensen participeren aan de samenleving, door zich te verenigen of actief deel te nemen aan allerlei activiteiten, kunnen ze hun stem luider laten horen en moet de politiek steeds meer rekening houden met de belangen van de bevolking. Door actief deel te nemen aan de maatschappij worden een aantal vaardigheden als omgaan met andere mensen en basishoudingen verder ontwikkeld. Ook zorgt het voor een groter vertrouwen tussen de bevolking wat het samenleven in de maatschappij ook ten goede komt (Vanderleyden, Callens & Noppe, 2009; Vanderleyden et al., 2011).

Toch schuilt er ook een belangrijke valkuil aan het sociaal kapitaal. Het samenhangingsgevoel dat gecreëerd wordt door sociale contacten tussen mensen die actief participeren aan de maatschappij hebben op deze individuen een positieve invloed, maar niet op diegenen die niet actief (kunnen) participeren. Deze soort 'bonding' netwerken kunnen gepaard gaan met heel wat negatieve gevoelens ten opzichte van de 'andere' of de 'niet-participerende'.

Als je inzet op het versterken van het sociaal kapitaal is dat een valkuil waar je rekening met moet houden. Actief inzetten op contacten tussen de verschillende groepen - 'bridging' - in de samenleving is een must, net als proberen om iedereen aan de samenleving actief te laten participeren (Vanderleyden et al., 2011).

In het Vlaanderen In Actie (VIA) Pact⁴ van de Vlaamse Regering is het versterken van het sociaal kapitaal een van de doelstellingen. Deze luidt als volgt:

In 2020 is Vlaanderen een solidaire, open en verdraagzame samenleving waarin het sociaal kapitaal minstens op het niveau ligt van de top 5 van Europese landen. Dit blijkt uit een actieve participatie aan het verenigingsleven en vrijwilligerswerk. Alle inwoners van Vlaanderen kunnen worden bereikt

³ "Sociaal kapitaal slaat op de in een samenleving aanwezige sociale verbanden, vertrouwen, gemeenschapsgevoel en mate van participatie." (Vanderleyden et al., 2011, p. 260)

⁴ Het VIA pact is opgemaakt tussen de Vlaamse Regering en de sociale partners in 2009. De nieuwe Vlaamse Regering Bourgeois heeft verkondigd dat ze blijft werken aan de doelstellingen en projecten van VIA in de huidige regeerperiode maar dat dit niet meer onder de naam Vlaanderen In Actie gebeurt (<http://www.vlaandereninactie.be>).

door een vereniging, een buurtwerking, een vrijwilligersorganisatie of door samenlevingsopbouw. De Vlamingen hebben intense sociale contacten, meer vertrouwen in de medemens en de samenleving. (Vlaamse Regering, 2009, p.22)

Met deze doelstelling houdt de Vlaamse Regering ook rekening met de mogelijke valkuil. Er wordt gesproken van een solidaire, open en verdraagzame samenleving waaraan iedereen kan participeren, ongeacht de afkomst of persoonlijke situatie.

3.1.2 Sociale participatie

Onder sociale participatie worden de informele contacten die mensen met elkaar hebben in de samenleving verstaan. Een gesprekje met de buurman, een oude kennis van op school tegenkomen, op reis gaan met je beste vriend, naaste familieleden bezoeken, op café gaan met collega's, als ouder een babbeltje slaan met een andere ouder na een speelpleindag etc. zijn allemaal voorbeelden van informele contacten.

Voldoende en kwalitatieve informele contacten zijn belangrijk voor mensen. Het kan helpen bij het ontwikkelen van bepaalde sociale vaardigheden en een uitgebreid netwerk kan er bijvoorbeeld ook voor zorgen dat je sneller aan informatie komt of gemakkelijker een nieuwe job vindt. Daarnaast heeft sociale participatie ook een positieve invloed op het sociaal kapitaal (Vanderleyden et al., 2011).

Dit overzicht van hoe Vlaanderen het doet op vlak van sociale participatie is gebaseerd op het onderzoeksrapport 'De sociale staat van Vlaanderen 2011' (Vanderleyden et al., 2011).

Uit dit rapport blijkt dat 57% van de Vlamingen minstens één keer per week contact heeft met vrienden. Met dit percentage zitten we bij de laagste van Europa. Er is een gelijkaardige tendens te vinden als het gaat over afspreken met burens. Slechts 13% van de Vlamingen doet dit minstens één keer per week, toch zou 70% van de Vlamingen één keer per week contact hebben met de burens. Op de vraag of er iemand is met wie persoonlijke of intieme kwesties besproken kunnen worden antwoordde meer dan 90% van de Vlamingen van wel. Dit percentage ligt in de Europese middenmoot.

Over het algemeen scoren we dus, in vergelijking met andere Europese landen gemiddeld tot slecht. Toch zien we dat ook in Vlaanderen er een ongelijke verdeling is tussen de sociale contacten en de kwaliteit ervan. Vooral de factor leeftijd is belangrijk. Jongeren hebben over het algemeen meer sociale contacten en hebben ook vaker een vertrouwenspersoon dan ouderen. Ook mensen die samenwonen met een partner hebben beduidend minder contacten. Ook het opleidingsniveau is een belangrijke factor, vooral bij het hebben van een vertrouwenspersoon. Hoogopgeleiden scoren hier significant hoger dan laagopgeleiden.

De grootste ongelijke verdeling van sociale contacten bevindt zich bij de digitale contacten. Het zijn vooral de kwetsbare groepen die hier het slachtoffer van worden. In 2012 had slechts 38% van de ouderen (60+) de laatste drie maanden het internet gebruikt terwijl toch 91% van de Vlaamse huishoudens thuis toegang heeft tot internet. Eenzelfde beeld is te zien bij mensen in armoede en laagopgeleiden. Ook deze groep heeft minder toegang tot internet en zet het gebruik sneller stop (Vanderleyden, Callens & Noppe, 2013).

Onder jongeren is het gebruik van internet en digitale media wijdverspreid, ook bij sociaal kwetsbare jongeren. Hier is de digitale kloof veel minder. Het feit dat jongeren hier toch veel gebruik van maken kan net één van de manieren zijn om hen uit de kwetsbare positie te halen (Vanderleyden et al., 2013).

3.1.3 Maatschappelijke participatie

In dit onderdeel wordt maatschappelijke participatie niet vanuit de brede betekenis bekeken. Het begrip wordt gezien als deelname aan het maatschappelijk middenveld. De twee grootste pijlers hierbij zijn vrijwilligerswerk en lidmaatschap van een organisatie zonder winstoogmerk. Het maatschappelijk middenveld in België bestaat al een lange tijd. Toch was niet iedereen overtuigd van de positieve effecten ervan op de maatschappij. Tot voor kort bestond het middenveld vooral uit verzuilde organisaties, overkoepeld door een bovenliggende ideologie. De sterke verzuiling zorgde ervoor dat groepen mensen en ideologieën tegen elkaar uitgespeeld werden en dit leidde geregeld tot vijandige houdingen ten opzichte van elkaar (Vanderleyden et al., 2011).

Nu de verzuiling grotendeels, maar niet helemaal, verdwenen is, worden de positieve effecten van maatschappelijke participatie meer benadrukt. De belangrijkste voor het individu zijn het versterken van het sociaal kapitaal en het feit dat dit je persoonlijke positie in de maatschappij kan versterken, zoals bij de zoektocht naar een nieuwe job of door het ontwikkelen van bepaalde competenties. Daarnaast heeft maatschappelijke participatie ook een positief effect op de samenleving, zoals hierboven reeds vermeld (Vanderleyden et al., 2011).

Wat volgt is een overzicht van hoe het met de maatschappelijke participatie in Vlaanderen gesteld is. Dit is gebaseerd op het onderzoeksrapport 'De sociale staat van Vlaanderen 2011' (Vanderleyden et al., 2011).

Volgens dit onderzoeksrapport is 58% van de Vlaamse bevolking actief lid of bestuurslid van een vereniging, 77% is gewoon lid van een vereniging. Daarnaast doet zo'n 38% van de Vlaamse bevolking vrijwilligerswerk bij een organisatie. Voor beide cijfers behoort Vlaanderen tot de Europese top. Waar deze cijfers elders in Europa sinds 1990 sterk zijn teruggevallen, voor lidmaatschappen gemiddeld 11%, is er in Vlaanderen sinds 1990 een sterke stijging te noteren. Dit komt vooral door een enorme toename van aantal lidmaatschappen in de jaren negentig, sindsdien is dit gestagneerd.

Op het vlak van maatschappelijke participatie scoort Vlaanderen dus erg goed in vergelijking met de rest van Europa. Dit wil nog niet zeggen dat de participatie ook gelijk verdeeld is over de hele Vlaamse bevolking. Zo spelen factoren als opleidingsniveau en inkomen een belangrijke rol in de mate van participatie aan het middenveld. Mensen met een lager inkomen en een lager opleidingsniveau participeren doorgaans minder. De kloof tussen de laag- en hooggeschoolden is de laatste jaren, ondanks alle inspanningen zelfs nog toegenomen.

Ook leeftijd is een factor die meespeelt. De jongere generatie participeert zeker niet méér dan hun ouders (of grootouders). De gemiddelde leeftijd bij verenigingen is lichtjes gestegen. De verschillen tussen geslacht (mannen participeren iets meer dan vrouwen) zijn vooral te verklaren door de grotere deelname van mannen aan sportclubs.

Daarnaast zijn er nog een aantal belangrijke opvallende factoren die invloed hebben op de mate van participatie. Werkende mensen participeren doorgaans meer dan niet werkenden, de factor tijdsdruk blijkt dus niet zo doorslaggevend te zijn. Gelovigen participeren doorgaans ook meer dan de 'onverschilligen' zoals het genoemd wordt in het onderzoeksrapport. Ook de digitale kloof speelt een rol in de mate van participatie: frequente internetgebruikers participeren doorgaans meer dan niet frequente internetgebruikers.

De persoonlijke- en gezinssituatie heeft ook een invloed op de maatschappelijke participatie van mensen. Als je opgroeit in een gezin waarbij de ouders veel participeren aan het verenigingsleven is de kans ook groter dat je zelf gaat participeren. Zij die een groter sociaal netwerk hebben participeren doorgaans ook meer dan mensen met een kleiner netwerk. Nu kan je jezelf wel afvragen of dit netwerk er ook niet gekomen is omdat deze mensen meer participeren.

Een ongelijke verdeling van de maatschappelijke participatie is nog steeds een realiteit in Vlaanderen. Veel verenigingen proberen toch wat inspanningen te doen om zoveel mogelijk doelgroepen te bereiken. Deze inspanningen worden vaak gesteund door de Vlaamse overheid. In het VIA pact is dit ook een expliciete doelstelling: *“Alle inwoners van Vlaanderen kunnen worden bereikt door een vereniging, een buurtwerking, een vrijwilligersorganisatie of door samenlevingsopbouw.”* (Vlaamse Regering, 2009, p.22). Er is dus toch nog wat werk aan de winkel voor het middenveld en de overheid om deze doelstelling te bereiken...

3.1.4 Politieke participatie

De laatste vorm van participatie dat hier behandeld wordt, is de politieke participatie. Er wordt gebruik gemaakt van de definitie uit het onderzoeksrapport ‘De sociale staat van Vlaanderen 2011’ (Vanderleyden et al., 2011). Hier wordt gesproken van politieke participatie als een politieke activiteit gericht op het beïnvloeden van het beleid. Een discussie over politiek op café hoort hier niet bij aangezien dat niet gericht is op effectief iets te veranderen aan het beleid. Politieke participatie kan direct gericht zijn naar het beleid om hier dingen te veranderen maar het kan ook indirect zijn, hier wordt de actie gericht naar een volksvertegenwoordiger. Door aan hem of haar je mening duidelijk te maken probeer je indirect het beleid te veranderen (Vanderleyden et al., 2011).

Naast de directe of indirecte vorm van politieke participatie kan er nog een onderscheid gemaakt worden in de vorm van de participatie: het kan geïnstitutionaliseerd of niet-geïnstitutionaliseerd zijn. De geïnstitutionaliseerde vormen worden vaak door de overheid zelf georganiseerd en zijn veel formeler van aard. Voorbeelden hiervan zijn deelnemen aan verkiezingen, lid worden van een politieke partij, deelnemen aan vastgelegde inspraakkanalen... De niet-geïnstitutionaliseerde vormen van politieke participatie zijn dan weer veel informeler van aard zoals een petitie tekenen, deelnemen aan een demonstratie, via de media je standpunten verkondigen... Actief zijn in een vereniging wordt hier niet gezien als een vorm van politieke participatie al kan dit het wel zijn. Veel verenigingen zullen zich ook bezighouden met formele of informele beleidsbeïnvloeding. Actief zijn binnen een vereniging kan soms ook dienen als opstap naar politieke participatie (Vanderleyden et al., 2011).

Voor een democratische maatschappij is het ontzettend belangrijk dat er een goede en gelijk verdeelde politieke participatie is. Dit versterkt de democratie en zorgt ervoor dat er voldoende rekening gehouden wordt met ieders belangen. Het belang hiervan is niet altijd algemeen aanvaard geweest. In het begin van de 20ste eeuw bestond er bij de politieke elite veel argwaan ten opzichte van de rest van de bevolking als het over politieke participatie ging. De rol van de bevolking was voor hen uitgespeeld op het moment dat ze volksvertegenwoordigers verkozen hadden. Door de jaren heen is er wel een algemene consensus ontstaan over het belang van voldoende politieke participatie, niet enkel omdat het een positieve invloed heeft op de samenleving maar ook op het individu. Door politiek te participeren leert men het politiek systeem kennen en kunnen er ook een resem vaardigheden verder ontwikkeld worden zoals het leren samenwerken, overleggen met elkaar, compromissen sluiten... (Vanderleyden et al., 2011)

Het volgende overzicht over de huidige situatie van de politieke participatie in Vlaanderen is gebaseerd op het onderzoeksrapport ‘De sociale staat van Vlaanderen 2011’ (Vanderleyden et al., 2011).

De meest voorkomende vorm van politieke participatie in Vlaanderen is de deelname aan verkiezingen, dit percentage ligt boven de 90% van de bevolking. Dit is niet verwonderlijk aangezien er in België een opkomstplicht is. Met dit cijfer behoren we ook tot de Europese top. Toch is er over heel Europa een dalende trend bij de opkomstcijfers. In landen met een opkomstplicht is deze daling minder groot dan in andere landen.

Een andere formele vorm van politieke participatie is het lidmaatschap van politieke partijen. Hier behoort Vlaanderen tot de Europese middenmoot met 5% van de bevolking dat lid is van een

politieke partij. Opvallend is dat ook dit cijfer over heel Europa dalende is. In sommige landen heel sterk (tot 50% van het aantal leden), in Vlaanderen is er geen daling met 50% maar er is nog steeds sprake van een daling. Deze daling gaat gepaard met een verminderd vertrouwen in politieke partijen en het politieke systeem als gevolg van een aantal schandalen.

Deze algemeen dalende trend van de geïnstitutionaliseerde vormen staan in schril contrast met de toename van de informele vormen van politieke participatie. Zo'n 32% van de Vlaamse bevolking zei onlangs deelgenomen te hebben aan een vorm van politieke participatie, dit ging over het tekenen van een petitie, deelnemen aan een demonstratie, hun mening uiten in de media, deelname aan een politiek forum op internet of lidmaatschap van een actiegroep of bewonersgroep. Met dit cijfer behoort Vlaanderen tot de betere Europese landen

Ook op vlak van politieke participatie zijn er nog veel ongelijkheden. Voor een moderne democratie is het belangrijk om deze zoveel mogelijk weg te werken. Een eerste iets dat opvalt is dat bij de deelname aan verkiezingen er weinig verschillen zijn op basis van geslacht, leeftijd of opleidingsniveau. Dit komt natuurlijk door de opkomstplicht in België. Moest deze opkomstplicht wegvallen zou er wel heel wat veranderen. Vermoedelijk zouden beduidend minder vrouwen en laagopgeleiden deelnemen aan de verkiezingen. Voorts zouden ook mensen op hogere leeftijd, mensen die meer individualistisch ingesteld zijn, mensen met een minder actieve inzet in het maatschappelijk leven en mensen met een lager vertrouwen in de politiek wegvallen.

Bij de andere institutionele vorm van politieke participatie, lidmaatschap van een politieke partij, zijn er al meer opvallende ongelijkheden vast te stellen. Zo zijn er tot 75% meer mannen dan vrouwen die lid zijn van een politieke partij. Ook de leeftijd speelt hier een belangrijke rol: de middengroep (35 tot 64 jaar) is tot twee keer meer vertegenwoordigd in politieke partijen dan jongeren. Ouderen (65+) doen het zelfs nog net iets beter dan de middengroep. Hoogopgeleiden zijn ook tot twee keer meer vertegenwoordigd dan laagopgeleiden.

De verschillen zijn dan weer helemaal anders bij de niet-institutionele vormen van politieke participatie. Zo is er hier geen verschil op basis van geslacht, er is evenveel participatie van vrouwen als mannen. Daarnaast is het opvallend dat er meer jongeren participeren aan informele vormen dan de middengroep of ouderen. Het enige onderscheid dat ook hier blijft behouden is het verschil tussen hoogopgeleiden en laagopgeleiden. Hoogopgeleiden participeren ook hier tot twee keer meer dan laagopgeleiden. Een laatste interessant verschil bij de niet-institutionele vormen van participatie is dat mensen die eerder 'links' georiënteerd zijn hier meer gebruik van maken dan mensen die 'rechts' georiënteerd zijn.

Over het algemeen zijn er nog een aantal andere belangrijke factoren die de mate van politieke participatie beïnvloeden. Zo participeren mensen met een hoger inkomen of hogere sociale status meer dan mensen met een lager inkomen of lagere sociale status. Ook mensen met meer vertrouwen in het politieke systeem of meer politieke interesse participeren doorgaans meer. Ook mensen die meer over politiek discussiëren met vrienden of familie zullen sneller participeren.

Maatschappelijke participatie, in de brede zin, heeft een positieve invloed op individuen en op de samenleving. Buurtbewoners die op een of andere manier betrokken worden bij een speelpleinwerking kunnen daar sociale contacten uitbouwen (sociale participatie) en kunnen op een bepaalde manier een bijdrage leveren aan de speelpleinwerking (maatschappelijke participatie). Daarnaast kan deze vorm van participatie een opstap zijn naar meer politieke participatie, bijvoorbeeld door de belangen van de buurt of de speelpleinwerking te verdedigen op lokaal niveau.

In Vlaanderen bestaat er een serieuze geschiedenis van participatie aan het maatschappelijk middenveld en aan politieke organisaties. Waarschijnlijk zal er dus ook interesse zijn bij bepaalde buurtbewoners om meer betrokken te geraken bij de speelpleinwerking. Het zal niet eenvoudig zijn

om, als speelpleinwerking, deze mensen op een gepaste wijze aan te spreken en te betrekken. Zeker niet als het gaat om de meer kwetsbare groepen, er is duidelijk gebleken dat deze groepen minder gemakkelijk bereikt worden door het middenveld.

3.2 Sociale cohesie en Community Art

3.2.1 Sociale cohesie

Dat sociale cohesie een positief effect heeft op de samenleving is internationaal voldoende bewezen. Toch zijn de effecten ervan niet eenduidig positief. Dat is duidelijk te merken aan de vijf eigenschappen van sociale cohesie volgens Jane Jensen (1998). Elke positieve eigenschap heeft een valkuil als tegenpool. Een eerste eigenschap van sociale cohesie is 'belonging', het gevoel van mensen dat ze bij een groep horen. Een belangrijke valkuil daarbij is 'isolation', het gevoel van mensen dat ze niet bij de groep horen. Naarmate het groepsgevoel sterker wordt, groeit de kans dat deze groep zich verder gaat afsluiten van andere groepen in de samenleving (de Ridder, 2010; Jensen, 1998).

Een tweede eigenschap is 'inclusion' of sociale insluiting. Het feit dat mensen tot een bepaalde groep behoren, wilt altijd zeggen dat er bepaalde mensen niet tot een bepaalde groep (kunnen) behoren. Deze grenzen zorgen dan weer voor sociale uitsluiting of 'exclusion' wat de valkuil is van deze eigenschap. De derde eigenschap is 'participation'. Door 'non-involvement' of het niet participeren van mensen zal het groepsgevoel verminderen. Dit heeft een negatieve invloed op de cohesie (de Ridder, 2010; Jensen, 1998).

Bepaalde gewoontes zullen door de gemeenschap erkend worden en verdergezet. Deze 'recognition' is de vierde eigenschap van sociale cohesie. Daartegenover staat dat bepaalde gewoontes niet erkend zullen worden. Deze afwijzing of 'rejection' kan leiden tot heel wat frustraties bij zij die hun cultuur of gewoontes afgewezen zien worden. De laatste eigenschap gaat over de bemiddelende rol die de overheid moet opnemen ten opzichte van zij die er niet bij horen, uitgesloten zijn, niet participeren en waarvan de cultuur afgewezen is. De overheid zal deze groep en hun gewoontes moeten erkennen - 'legitimacy' - en het beleid aanpassen om ervoor te zorgen dat deze mensen toch deel kunnen uitmaken van een bredere groep zonder hun waarden en normen te moeten achterlaten. Als de overheid dit niet doet, 'illegitimacy' dreigen de problemen enkel te escaleren (de Ridder, 2010; Jensen, 1998).

3.2.2 Invloed van cultuurparticipatie op de sociale cohesie: Community Art

Voor de meeste kunstenaars is de intrinsieke waarde van kunst het belangrijkste. Toch wordt vanuit het beleid steeds meer ingezet op de potentiële instrumentele waarde van kunst en cultuur. Toch kan de instrumentele waarde enkel benut worden omdat de intrinsieke waarde van de kunst mensen motiveert om aan cultuur te participeren. Kunst wordt gebruikt als een facet in de bestrijding van maatschappelijke problemen. Zo zou kunst een positieve invloed hebben op de lokale economie onder andere als aantrekkingskracht voor toeristen. Daarnaast kan dit, het zelfvertrouwen van jongeren in problematische situaties versterken en kan het zelfs helpen om drugsproblemen te verminderen. Daarnaast kan de deelname aan cultuur het leven van mensen verrijken en hun perspectief verbreden door in contact te komen met het onbekende (de Ridder, 2010).

Een specifieke vorm van een kunstproject dat ingezet wordt voor z'n instrumentele waarde is Community Art. Dit concept is ontstaan in de jaren zestig in Groot-Brittannië als kunstvorm waarbij een hele gemeenschap betrokken wordt bij de ontwikkeling van het kunstwerk (van Arum, Uyterlinde & Sprinkhuizen, 2009). Doorgaans wordt dit concept ingezet om mensen aan kunst te

laten participeren die anders niet bereikt worden, zoals bewoners van achtergestelde wijken (de Ridder, 2010).

De positieve effecten van zo'n Community Art project kan je onderverdelen in twee categorieën. Een eerste is het versterken van de sociale cohesie. De groep mensen, vaak buurtbewoners, moet samenwerken met elkaar aan één gezamenlijk doel, het kunstwerk. Dit werk is vaak geïnspireerd door wat er in deze wijk, bij deze mensen leeft. Door dit proces leren de deelnemers elkaar kennen en leren ze elkaar beter te begrijpen en begrip op te brengen voor elkaars (cultuur)verschillen en hierover te discussiëren (de Ridder, 2010).

Een tweede positief effect is dat een Community Art project de hele gemeenschap kan empoweren. Mensen leren samenwerken met elkaar maar ook specifieke competenties van de deelnemers worden versterkt. De deelnemers worden aangezet om hun individuele talenten verder te ontplooiën. Daarnaast komt er ook aardig wat organisatorisch werk bij te kijken dat, met de nodige ondersteuning, moet verricht worden door de buurtbewoners. Dit hele proces kan de deelnemers heel wat extra zelfvertrouwen geven en bepaalde competenties ontwikkelen waardoor ze als buurt sterker in hun schoenen staan (de Ridder, 2010; Trienekens, 2009).

Bij het hele traject van een Community Art project is niet het resultaat of de kunstenaar het belangrijkste maar het proces. Het proces dat de deelnemers in staat stelt om te groeien en de band tussen de groep versterkt, staat centraal. Er wordt gericht op een kwaliteitsvol eindproduct waar iedereen trots op kan zijn maar dit mag niet ten koste gaan van het proces. Het eindproduct symboliseert de mogelijkheden en de kracht van de buurt en laat zien waar ze tot staat zijn als er samengewerkt wordt (van Arum et al., 2009).

Het belangrijkste om te onthouden uit het verhaal van de Community Art is de samenwerking tussen mensen uit dezelfde omgeving. Verschillende mensen met een heel diverse achtergrond die samenwerken aan een gezamenlijk doel kan dus een erg belangrijke impact hebben op de sociale cohesie in de wijk.

3.3 Brede school

Het concept brede school kan gerust een van de inspiratiebronnen zijn voor speelpleinwerkingen op vlak van buurtbetrokkenheid. In de meeste praktijkvoorbeelden van brede scholen is er ook aandacht voor de buurtbewoners, zij het als leerling, als ouder van een leerling of gewoon als buur.

3.3.1 Wat is brede school?

Eind jaren negentig en begin jaren tweeduizend stond het onderwijs onder druk. Er zijn veel, soms te veel verwachtingen. Scholen moesten (en moeten) naast het pedagogische luik ook hulp bieden bij problemen in de thuissituatie van de leerlingen, ouders ondersteunen bij de opvoeding, voldoen aan de normen rond veiligheid, een aanbod van zinvolle vrijetijdsbesteding aanbieden, naschoolse kinderopvang voorzien... Kortom alle gaten in de opvoeding van de kinderen moesten opgevuld worden door de scholen (Pirard, Ruelens & Nicaise, 2004).

Door de toenemende druk op het onderwijs beseften een aantal scholen dat dit niet bol te werken was. Door partnerschappen aan te gaan met onder andere het welzijnswerk, jeugdwerk, jeugdhulpverlening, gezondheidszorg... zouden ze, gezamenlijk, wel aan deze verwachtingen kunnen voldoen. Hierdoor zal elke partner zich niet enkel bezighouden met zijn eigen 'vakje' maar worden ze allemaal verplicht om samen na te denken over gezamenlijke doelstellingen die voor elke partner voldoende zijn (Ernalsteen & Joos, 2011; Pirard et al., 2004).

In het onderzoek 'Naar een brede school in Vlaanderen' hanteren ze de volgende definitie van een brede school:

Een brede school is immers een integrale en intersectorale aanpak rond de ontwikkeling van een kind, waarvoor instellingen in de buurt een kwalitatief en functioneel samenwerkingsverband aangaan, om uiteindelijk de leer- en ontwikkelingskansen van dit kind te verbeteren. De brede school is geen doel op zich, maar een instrument dat ondersteuningsfaciliteiten uit verschillende sectoren hiertoe samenbrengt. (Pirard et al., 2004, p. 2)

Brede school is een concept waarbij de ontwikkelingskansen van het kind centraal staan. Dat wilt ook zeggen dat elke brede school aandacht moet hebben voor de lokale noden en behoeften die er zijn en daarop inspelen door bepaalde samenwerkingsverbanden aan te gaan (Pirard et al., 2004). Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat ze niet enkel inspelen op de noden van de buurt maar dat ze ook het potentieel dat in deze buurt huist benutten (Ernalsteen & Joos, 2011).

3.3.2 Wat doet een brede school?

Aangezien elke brede school moet inspelen op de lokale noden en behoeften zullen geen twee brede scholen volledig dezelfde zijn. Toch probeert elke brede school dezelfde doelstelling te bereiken: *“Een Brede School heeft als doel de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te verhogen.”* (Ernalsteen & Joos, 2011, p. 4) Dit proberen ze te bereiken door: *“via samenwerking met partners uit diverse sectoren, een brede leer- en leefomgeving te creëren waarbinnen kinderen en jongeren een grote diversiteit aan ervaringen kunnen opdoen.”* (Ernalsteen & Joos, 2011, p. 4)

Om deze brede leer- en leefomgeving te creëren zullen drie soorten acties opgezet moeten worden. Een eerste soort actie is het verbreden van de leer- en leefomgeving. Dit kan men doen door nieuwe activiteiten aan te bieden. Vaak wordt er dan ingezet op activiteiten waar ofwel nog geen aanbod van is of waar veel nood aan is. Daarnaast kan het bestaande activiteitenaanbod toegankelijker gemaakt worden zodat iedereen de mogelijkheid heeft om deel te nemen. Ook kan de schoolinfrastructuur opengesteld worden voor andere organisaties om hier ook activiteiten te laten plaatsvinden (Ernalsteen & Joos, 2011).

De leer- en leefomgeving moet niet enkel verbreed worden maar ook versterkt. Een eerste manier om hieraan bij te dragen is door de barrières die de ontwikkeling van het kind tegenhouden, zoals een zwakkere socio-economische status, slechte gezondheid etc., weg te werken. Naast het wegwerken van de barrières is het ook belangrijk om belangrijke personen in de directe omgeving van het kind te versterken. Het gaat hier over de ouders, partnerorganisaties van de school, leerkrachten, begeleiders... Deze personen spelen een belangrijke rol in de ondersteuning en van het kind bij zijn ontwikkeling. Als laatste hierbij is het belangrijk dat het kind zich in een optimale leefomgeving bevindt. De school zal moeten inzetten om deze mee te helpen optimaliseren door onder andere deel te nemen aan netheidsacties, te ijveren voor een veilige verkeerssituatie, proberen voldoende en uitdagende speelruimte te voorzien... Een goede leefomgeving zal het kind ook beter in staat stellen om zich verder te ontwikkelen (Ernalsteen & Joos, 2011).

Als de leer- en leefomgeving verbreed en versterkt is, moet de school enkel nog het breed leren stimuleren. Het beste om dit te doen is door echte ervaringen op te doen. Hierin bestaan drie gradaties. Als eerste moeten de kinderen deelnemen aan echte ervaringen en hier zelf ook dingen bij creëren door zelf verantwoordelijkheid te dragen voor een deel van de activiteit. Daarnaast zullen ze nieuwe situaties, mensen, beroepen, activiteiten... leren kennen en ontmoeten. Als laatste moet er ook aandacht zijn dat ze door het ontmoeten en creëren bepaalde specifieke competenties kunnen oefenen (Ernalsteen & Joos, 2011).

Als een kind kan deelnemen aan allerlei verschillende activiteiten, georganiseerd door de school of een ander organisatie, het hierin gestimuleerd wordt door zijn omgeving of de school, de barrières

die het tegenhoudt of bemoeilijkt om aan de activiteiten deel te nemen weggewerkt worden en zijn directe omgeving versterkt wordt om het kind zoveel mogelijk te ondersteunen in het hele opvoedingsproces, zal het kind enorm versterkt kunnen worden en zal het de nodige competenties kunnen ontwikkelen om sterk te staan in het verdere leven (Ernalsteen & Joos, 2011).

3.3.3 Een goed voorbeeld

In Gent zijn er al sinds begin de jaren 2000 een aantal brede schoolprojecten. Deze worden ondersteund door de Pedagogische Begeleidingsdienst van de stad Gent. Momenteel zijn er zeven brede schoolprojecten in Gent die ondersteund worden door de stad (Brede school, z.j.). In volgend overzicht wordt een duidelijk beeld geschept over de werking van zes Brede Scholen in Gent, namelijk: de Bloemekenswijk, Ledeborg, Brugse Poort, Nieuw Gent, Sint-Amandsberg, Sluizeken-Tolhuis-Ham. Dit is gebaseerd op het jaarverslag van Brede School Gent 2009-2010 (Brede School Gent, 2010).

Al deze Brede Scholen focussen op vijf pijlers: gebouwen zo goed mogelijk benutten, integraal werken en samenwerking bevorderen, ouderbetrokkenheid stimuleren, link tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten stimuleren en sociale cohesie en wijkverbetering nastreven.

In de Brugse Poort zijn er een aantal organisaties en scholen die zelf niet voldoende ruimte hebben voor hun activiteiten. Om dit probleem het hoofd te bieden zijn er heel wat organisaties en scholen die hun gebouwen delen met elkaar. Zo zijn er een aantal ateliers van het Deeltijds Kunst Onderwijs die een plaats hebben gekregen in een stedelijke school De Feniks, een Muziekhuis dat op zoek was naar een locatie heeft deze gevonden bij de lokale Chiro, een IBO dat tijdens de vakantie de speelplaats en sportzaal van een school mag gebruiken...

Ook in Nieuw Gent liggen de ruimtes niet voor het grijpen. Ook hier vonden de partners van de Brede School elkaar om verschillende ruimtes multifunctioneel te gebruiken. Dit is meer organisch gegroeid aangezien de partners gezamenlijke activiteiten organiseerden en daarvoor ook locaties nodig hadden. Ondertussen heeft de lokale bibliotheek een nieuwe polyvalente ruimte gekregen, vzw 't Leebeekje stelde zijn ruimte beschikbaar voor de presentaties van een schrijfwedstrijd, is er een jeugdtheater van Larf! doorgegaan in de theaterzaal van het Sint Paulus Instituut en is er zelfs een caravan die gebruikt wordt door verschillende organisaties voor allerlei soorten activiteiten. Omdat de organisaties elkaar beter leren kennen, groeit ook het vertrouwen tussen hen. Hierdoor zijn ze veel sneller geneigd om de eigen ruimtes te laten gebruiken door de partners.

Op vlak van het integraal werken en samenwerken zijn er een aantal goede voorbeelden te noteren. In Sint-Amandsberg zijn de verschillende partners van de Brede School bezig rond Groene en Avontuurlijke Speelplaatsen (GRAS). Elke partner, de scholen en kinderopvanginitiatieven doet dit op zijn eigen manier en tempo maar in de stuurgroep van de Brede School is er wel ruimte om hier grondig over uit te wisselen en van elkaars ervaringen te leren. Zowel bij de planningsfase, de aanleg als het onderhoud ervan worden zowel de ouders, leerlingen, leerkrachten, ouders en de buurt betrokken.

In Ledeborg legde de Brede School de focus op sporten. In de wijk zijn er niet al te veel mogelijkheden voor de kinderen om te sporten. Met de partners samen startten ze een aantal sportlessen op waar de kinderen vrijblijvend en aan een lage prijs konden deelnemen. Er was keuze uit een hele reeks sporten en het waren maar een vijftal lessen, dus zonder een groot engagement. De lessen werden gegeven door lesgevers uit lokale sportclubs, die zo ook reclame konden maken voor hun club en de sportinfrastructuur van twee lokale scholen werd ter beschikking gesteld. Kinderen die na de reeks wilden blijven verder sporten maakten zo al reeds kennis met de mogelijkheden in de wijk.

Om de ouderparticipatie te stimuleren heeft Brede School Sluizeken-Tolhuis-Ham met acht partners subsidies binnengehaald voor een project rond ICT en het dichten van de digitale kloof. Met dit budget konden ze twintig computers aankopen die verdeeld werden tussen de partners.

Ook waren er middelen voor een halftijdse kracht gedurende twee schooljaren om het project in goede banen te leiden. Met dit project organiseerden ze computerworkshops voor ouder en kind. Hierdoor konden ze van elkaar leren en kregen de ouders ook inzicht in hoe de computer een belangrijke ondersteunende factor kan zijn voor hun kinderen in het onderwijs.

In de Bloemekenswijk waren er nogal wat anderstalige ouders die moeite hadden om voor te lezen voor hun kinderen. Toen deze signalen opgevangen zijn door de brugfiguren van de buurtscholen werden deze ouders samengebracht in de bibliotheek om hen hier een aantal trucs aan te leren om dit toch te kunnen doen.

De link tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten werd versterkt omdat er een aantal scholen in Sint-Amandsberg in zee zijn gegaan met het lokale carnavalcomité. Tijdens (en na) de schooluren waren er een aantal artistiek begeleiders die, samen met de leerkrachten, de kinderen hielpen om hun kostuums te maken en alles voor te bereiden voor de stoet. Ook de ouders boden hun steun aan om de kinderen op de dag zelf te schminken en aan te kleden. Zo'n 365 kinderen namen uiteindelijk deel aan de stoet.

De secundaire school BenedictusPoort in Ledeberg organiseerde samen met de Brede School 'Praktijk in de Wijk' waarbij de leerlingen uit de richting 'verkoop' tegelijk enorm veel kennis opdeden over het reilen en zeilen bij de lokale handelaars en leerden ze de wijk en zijn handelaars beter kennen.

Ook zet de Brede School in op sociale cohesie en wijkverbetering. Een lagere school in Nieuw Gent die er redelijk nieuw was, heeft samen met Ambrosia's tafel een wijkproject opgezet voor de kinderen. De oudere kinderen gingen op stap in de wijk en maakten kennis met de buurtbewoners, handelaars en allerlei organisaties in de buurt. Hiervan maakten ze verslagen, filmpjes en namen interviews af. Al dit materiaal werd later verwerkt in een tentoonstelling op de school waarop de ouders en heel de buurt uitgenodigd waren.

In de Brugse Poort zijn er weinig sportmogelijkheden. Om de inwoners toch aan het sporten te krijgen, was er een werkgroep Brugse Poort Beweegt opgericht. Zij organiseerden onder andere sportactiviteiten tijdens buurtfeesten en sportlessen voor vrouwen. Daarnaast organiseerden ze een buurtsportdag om de inwoners uit de buurt, zowel kinderen als volwassenen, een overzicht te geven van de aanwezige sportmogelijkheden en kon iedereen die aanwezig was allerlei verschillende sporten uitproberen.

De manier waarop een Brede School over de grenzen van organisaties heen maar met respect voor ieders eigenheid samenwerkt is erg inspirerend. Dit soort samenwerkingsverband kan een enorme verrijking zijn voor speelpleinwerkingen en hun omgeving.

3.4 Jeugdopbouwwerk

3.4.1 Maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren

Doorheen de jaren heen is gebleken dat vooral maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren weinig toegang vinden tot het bestaande vrijetijdsaanbod. Er zijn veel jeugdorganisaties die actief inzetten op toegankelijkheid om deze kinderen en jongeren toch tot bij hun werkingen te laten komen. Dit heeft niet altijd even veel succes. Sommige kinderen worden bereikt, maar een groot deel nog altijd niet. Een andere manier om deze jongeren te bereiken is via aparte werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Deze organisaties worden vanuit het beleid vaak nog gezien als een toeleiding tot het regulier jeugdwerk, al hebben deze werkingen voldoende nut op zichzelf (Coussée & Crivit, 2013).

Crivit (2013) benadrukt dat maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren vooral nood hebben aan ankerfiguren in hun omgeving, voldoende ontmoetingskansen in de openbare ruimte of via activiteiten en organisaties en dat het ook belangrijk is dat allerlei lokale actoren samenwerken om

een integraal beleid op te zetten voor deze kinderen en jongeren in kwetsbare situaties. Jeugdopbouwwerk is een vorm die hieraan probeert te voldoen door in te spelen op drie niveaus en werk te maken van een integrale aanpak (Coussée & Crivit, 2013).

Ten eerste door in te zetten op de participatie van de jongeren. De jeugdopbouwwerker zal altijd vindplaatsgericht werken. Zo probeert hij een vertrouwensband op te bouwen met deze jongeren om zo beter te begrijpen wat hun noden zijn. Om op de noden van deze jongeren in te spelen zal hij, samen met de jongeren, allerlei activiteiten organiseren, hen persoonlijk ondersteunen en de contacten met de omgeving proberen versterken (Crivit, 2013).

Daarnaast zal een jeugdopbouwwerker ook proberen om netwerken op te bouwen met allerlei lokale diensten en organisaties. Bij deze contacten zal de jeugdopbouwwerker altijd de belangen van de jongeren verdedigen om ervoor te zorgen dat ze samen een integrale aanpak kunnen ontwikkelen om deze jongeren verder te ondersteunen, ieder vanuit zijn eigen doelstellingen en beleid.

Als laatste zal een jeugdopbouwwerker het politiek niveau advies verlenen over hoe ze hun beleid beter kunnen afstemmen op dit van de jongeren. Er zal daarbij ook altijd aandacht zijn voor een structurele aanpak die de situatie van de jongeren op lange termijn kan verbeteren (Crivit, 2013).

3.4.2 Een aantal good practices

Om beter zicht te krijgen op hoe een jeugdopbouwwerker te werk gaat volgen er een aantal goede voorbeelden van hoe het jeugdopbouwwerk is ingezet om problematische situaties op te lossen in Bredene en Zelzate. Deze good practices komen uit het onderzoeksrapport 'Jongeren in de publieke ruimte (Moris & Loopmans, 2015).

Een voorbeeld uit Bredene

De gemeente Bredene ondervindt de laatste jaren heel wat verstedelijkingsproblemen onder druk van het uitdijende Oostende. De bevolking is enorm toegenomen maar de infrastructuur is hier niet aan aangepast en er is te weinig publieke ruimte beschikbaar. Dit in combinatie met een sterk vergrijzende bevolking én tegelijk veel kinderen en jongeren zorgde voor heel wat klachten van overlast door hangjongeren eind de jaren 2000.

Het gemeentebestuur besloot om dit te beschrijven als samenlevingsproblemen waarbij er niet één enkele schuldige partij is. Er werd een halftijdse jeugdopbouwwerker aangenomen om de problemen beter te kunnen begrijpen en aan te pakken. De eerste vaststellingen waren dat het ging om maatschappelijk kwetsbare jongeren en dat er weinig tolerant gereageerd werd op spelende kinderen.

De meeste problemen konden opgelost worden door eenvoudige fysieke en sociale ingrepen in de buurt, zolang dit gepaard ging met een uitgebreide dialoog met en tussen de jongeren, buurtbewoners en het bestuur. De jeugdopbouwwerker speelde hierin een belangrijke rol. Zij vertolkte de noden en verzuchtingen van de jongeren, een stem die daarvoor niet gehoord werd tijdens het debat.

Dit gebeurde ook op twee verschillende 'problematische' plaatsen in de gemeente.

Het vroegere jeugdhuis Creatuur hield in 2008 op met te bestaan. De oudere jongeren verloren hun hangplaats en verplaatsten zich naar de skatetoestellen en de speeltuin net naast het jeugdhuis. Deze verplaatsing ging gepaard met wat vandalisme. De buurtbewoners voelden zich bedreigd en ook de gemeente stond niet echt positief ten opzichte van de jongeren.

Uit de gesprekken met de jongeren bleek dat veel negatief gedrag voortkwam uit verveling en een gebrek aan ruimte voor activiteiten. Als eerste fysieke ingreep kregen de jongeren toestemming

om een afdak te bouwen aan het jeugdhuis waar zij onder konden rondhangen. Het feit dat er naar de verzuchtingen van de jongeren geluisterd werd, zorgde ervoor dat de jongeren een meer respectvolle houding aannamen. Ze probeerden hun gedrag aan te passen zodat het toelaatbaar was voor de buurtbewoners en de gemeente. Zo probeerden ze geluidsoverlast te voorkomen en 'hun plek' proper achter te laten. De positieve contacten tussen de jongeren en buurtbewoners en gemeentediensten zorgden ervoor dat de vooroordelen ten opzichte van elkaar ontkracht werden. Momenteel is het jeugdhuis verbouwd tot een polyvalente ruimte waar een permanente plaats is voor jongeren om elkaar te ontmoeten. Deze evolutie is ook gebeurd in dialoog tussen de gemeente, de jongeren en de buurtbewoners. Cruciaal hierbij is dat er een draagvlak werd gecreëerd bij alle betrokken actoren.

Een tweede problematische locatie was rond het scoutslokaal 't Pettekotje. Er was een donkere ruimte tussen een hoge berm en de achtergevel waarvan de oudere kinderen graag gebruik maakten om rond te hangen. Ook rond het lokaal was er een zone met weinig toezicht die als problematisch en bedreigend werd omschreven door de buurtbewoners. De grootste problemen kwamen voort uit ramen die sneuvelden door het voetballen of muren die beklad werden met graffiti. De scouts en buurtbewoners apprecieerden dit allerminst.

De jeugdopbouwwerker merkte al snel dat er dit gedrag ook weer voortkwam uit verveling. Samen met de jongeren werd een project uitgewerkt om het gebouw van de scouts te schilderen en een graffitikunstwerk aan te brengen met behulp van een kunstenaar. Na veel lobbywerk met de scoutsgroep gingen ze akkoord en werkten ze dit samen verder uit. Ook de buurt werd hierbij betrokken, met effect. Tijdens de schilderwerken kwamen buurtbewoners drankjes brengen voor de jongeren. De jongeren namen ook het initiatief om, samen met de opening van het kunstwerk, een buurtfeest te organiseren. Op deze manier kwamen de jongeren en buurtbewoners op een positieve manier in contact met elkaar. Verder werd er ook een sportterrein aangelegd om de jongeren meer mogelijkheden te geven om zich bezig te houden. Er zijn af en toe nog wel wat klachten maar deze komen vaak rechtstreeks bij de jeugdopbouwwerker terecht waardoor deze sneller opgelost kunnen worden in dialoog met respect voor alle betrokkenen.

Uit deze voorbeelden blijkt dat positieve contacten tussen de jongeren en de buurt erg belangrijk zijn om een goede relatie op te kunnen bouwen. Deze positieve contacten kunnen perfect door speelpleinwerkingen opgezet worden om de relaties met de buurt te verbeteren.

Het busplein in Zelzate, ontmoetingsplek voor de 'Colruytbende'

Zelzate is een gemeente uit het Meetjesland vlak bij de Nederlandse grens en gelegen in de Gentse Kanaalzone. Door de aanwezigheid van heel wat industrie is het een redelijk dichtbevolkte gemeente. Naast dichtbevolkt zijn er ook heel wat sociale woningen te vinden in Zelzate, het hoogste percentage van heel Oost-Vlaanderen. Het busplein in Zelzate heeft een kwalijke reputatie opgebouwd. In 2010 kwamen de jongeren die op het plein rondhangen in de media als zijnde de 'Colruytbende' na een aantal gevallen van geweld en vandalisme.

Het plein is omgeven door onder andere een tankstation, een Colruyt, een café, een restaurant, een nachtwinkel, bankautomaat... Ook ligt het vlak bij de markt, wat het centrum van de gemeente is met veel horecazaken en waar veel fuiven doorgaan. Op het busplein bevinden zich, uiteraard, een aantal bushokjes met perrons. Van hieruit vertrekken er bussen naar Gent, Lokeren en de rest van het Meetjesland. Daarnaast is er een stukje groen met bankjes en wat parkeerplaatsen. Het gehele marktplein heeft een beetje een verouderde indruk, het is redelijk vuil en de banken en bushokjes zijn niet goed onderhouden.

Het busplein heeft vier belangrijke functies: mobiliteitsknooppunt, ruimte voor consumptie en diensten, wacht- en ontmoetingsruimte en recreatie- en rondhangruimte.

Het mobiliteitsknooppunt spreekt voor zich. Vanaf dit punt vertrekken heel wat bussen naar de hele regio. Zowel inwoners als schoolkinderen maken hier intensief gebruik van. Daarnaast is er

een grote passage van auto's aan het plein. Zij stoppen voor een bezoek aan tankstation of voor de bankautomaat. Ook de nachtwinkels trekken 's avonds en in het weekend veel automobilisten aan die hier een kortstondige stop maken.

Het plein wordt ook vaak gebruikt als doorgang op weg naar de vele winkels en horecazaken rond het plein en aan de markt. Aangezien er in Zelzate zo veel mogelijkheden zijn om uit te gaan, zeker in vergelijking met de buurgemeenten, vermoedt het gemeentebestuur dat er heel wat amokmakers van de nabijgelegen gemeentes naar Zelzate afzakken. Het café dat aan het plein ligt wordt vooral bezocht wordt door een groep jongeren. Het heeft in de zomermaanden ook een terras dat aan het plein grenst. Daarnaast doen er ook een paar geruchten de ronde dat er drugsdealers rondhangen op het busplein.

De functie als wachtruimte heeft vooral te maken met mensen die er tijdelijk rondhangen om te wachten op hun bus. Daarom is er ook een ontmoetingsfunctie aan gekoppeld. Het gebeurt geregeld dat mensen elkaar ontmoeten terwijl ze er wachten. Daarnaast zijn er sommige jongeren die bewust wat langer blijven rondhangen om er nog wat bij hun vrienden te vertoeven.

Naast deze groep is er ook een groep jongeren die het busplein ook effectief als 'rondhangruimte' gebruikt. Deze jongeren wachten meestal niet op een bus maar spreken af aan het klein parkje om daar rond te hangen.

Een bepaalde groep jongeren kwam, zoals hierboven reeds vermeld, in 2010 negatief in de media als zijnde de 'Colruytbende' na een vechtpartij op het busplein. In feite was er van een afgelijnde bende absoluut geen sprake. Er waren een aantal jongeren die al eens in verband gebracht werden met provocaties, winkeldiefstallen, vandalisme, wildplassen... Een aantal onder hen werden gelinkt aan zwaardere misdrijven zoals inbraak. Het bleef ook niet bij deze ene keer dat de jongeren in de media verschenen. Het thema werd in de nationale media als voorbeeld genomen voor de toenemende jongerencriminaliteit in Vlaanderen. De reputatie die ze kregen, zorgde ervoor dat het samenhangsgevoel bij deze groep jongeren versterkte.

Onder zware druk van de media en de publieke opinie om snel en hard op te treden besloot het gemeentebestuur onder impuls van een speciaal opgerichte commissie, het parket en de politie, om een aantal maatregelen te nemen in het kader van een integrale aanpak van het probleem.

Bij inbreuken van minderjarigen werd afgedwongen dat er een begeleidingstraject opgestart werd samen met hun ouders en het CAW. Daarnaast werd er een draaiboek opgericht voor lokale fuiven. Zij moesten langer op voorhand afspraken maken met de politie. Ook was er voortdurend politie en security aanwezig tijdens een fuif en werd er een identiteitscontrole ingevoerd. Een aantal jongeren kregen zelfs een fuifverbod. Ook het sluitingsuur van de fuiven en cafés werd gelijkgesteld met dat van de buurgemeentes. Verder werd er afgesproken met het parket van Gent dat de dossiers van de amokmakers, een lijst van 34 jongeren, voorrang kregen zodat ze wel degelijk bestraft werden. Het groenperk op het plein werd vanaf dan ook beter onderhouden zodat de politie beter kon zien wat er gebeurt op het plein als ze langskwamen. Als laatste, en niet onbelangrijke maatregel werd een voltijdse jeugdopbouwwerker van Uit De Marge ingezet om contact te leggen met de jongeren en hierrond een werking op te bouwen.

Op korte termijn hadden de meeste van deze maatregelen een positief effect. Er kon korter op de bal gespeeld worden en heel wat moeilijkheden werden voorkomen door de preventieve maatregelen. Vooral het werk van de jeugdopbouwwerker werd in de gemeente geprezen. Toen hij begon, merkte hij dat de publieke opinie nogal negatief stond ten opzichte van de meeste jongeren. Zij voelden zich gevisieerd door de politie en onterecht gelabeld als crimineel door de bewoners. Door deel te nemen aan de activiteiten van de werking van Uit De Marge kwamen deze jongeren positief in beeld en op een positieve manier in contact met de rest van de gemeenschap. Dit zorgde ervoor dat de vooroordelen die leefden over deze jongeren stilaan verdwenen. Naast het contact met de bewoners verbeterde het contact met de politie ook. Door samen deel te nemen aan een aantal activiteiten en het feit dat ze elkaars voornaam kennen, staan de beide actoren nu met veel meer begrip tegenover elkaar. Jongeren begrijpen nu beter waarom de politie bepaalde dingen doet en de politie let erop om niet telkens dezelfde jongeren te viseren.

Ook het gemeentebestuur geeft aan dat de aanwezigheid van de jeugdopbouwwerker hen helpt. Zij kunnen nu veel sneller signalen aftoetsen en zo ook het verhaal van de jongeren te weten komen.

De rust is uiteindelijk teruggekeerd op het busplein. De jongeren hebben lessen geleerd uit het verleden en willen niet meer op dergelijke manier in de media komen.

Zowel in Breden als in Zelzate is gebleven dat de positieve contacten tussen de buurtbewoners en de jongeren erg belangrijk zijn om bestaande vooroordelen te kunnen ontkrachten. Door deze contacten kunnen de jongeren en de buurtbewoners beter inzicht krijgen in wat hen drijft en wie ze werkelijk zijn. Daarnaast leert het jeugdopbouwwerk ons ook dat, net zoals bij de Brede School, het belangrijk is om verschillende actoren en organisaties te betrekken om een integrale aanpak aan te kunnen bieden voor de situatie. Door deze onderlinge verbanden tussen organisaties en diensten kunnen alle actoren zichzelf en hun werking versterken.

Hoofdstuk 4: Meerwaarde van buurtbetrokkenheid en aanbevelingen

Uit de vorige hoofdstukken wordt al stilaan duidelijk dat buurtbetrokkenheid bij speelpleinwerkingen wel degelijk een meerwaarde heeft voor verschillende actoren, in de eerste plaats voor de speelpleinwerking zelf en voor de buurt. Daarnaast zijn er ook nog andere actoren, zoals de lokale overheid die een meerwaarde kan ondervinden. Wat volgt is een overzicht van welke meerwaarde er voor elke actor potentieel kan zijn als de buurt betrokken wordt bij de speelpleinwerking. Daarnaast worden er nog een aantal concrete tips en aanbevelingen meegegeven voor de speelpleinwerkingen, de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk en voor lokale overheden.

4.1 De meerwaarde van buurtbetrokkenheid

De meerwaarde en voordelen die verbonden zijn aan het inzetten op buurtbetrokkenheid bij speelpleinwerkingen worden hieronder onderverdeeld in twee verschillende categorieën. De eerste zijn de voordelen voor een speelpleinwerking. De tweede categorie is de buurt. Hieronder verstaan we alle actoren uit de buurt: kinderen, jongeren, volwassenen, andere organisaties en ook lokale besturen.

Zoals reeds in het eerste en tweede hoofdstuk vermeld, is elke speelpleinwerking anders en is elke lokale context waarin een speelpleinwerking zich bevindt anders. Niet elke meerwaarde of aanbeveling die hier aangehaald wordt zal dan ook van toepassing zijn op alle speelpleinwerkingen. Er zal altijd ingespeeld moeten worden op de lokale context.

4.1.1 Voor speelpleinwerkingen

De buurt van een speelpleinwerking kan zeer divers zijn. Wat de meerwaarde is van het betrekken van de buurt voor de speelpleinwerking zal dan ook afhangen van welke actor uit de buurt aangesproken wordt. Deze actoren kunnen kinderen, jongeren, ouders van kinderen, buurtbewoners in het algemeen of zelfs organisaties uit de buurt zijn.

Zich richten tot de groep kinderen uit de buurt is logischerwijs interessant als potentiële bron van (nieuwe) kinderen op het speelplein. Ook als gecentraliseerde speelpleinwerking is het interessant om je niet enkel te richten tot alle kinderen uit de stad of gemeente maar ook expliciet in te zetten op de kinderen die in de buurt wonen. Door hierop in te spelen, kan je als speelpleinwerking een groep kinderen bereiken die je ervoor eventueel nog niet bereikte. Daarnaast kunnen er ook nog een hoop jongeren in de buurt wonen. Als deze jongeren bereikt worden, kunnen zij eventueel ingeschakeld worden als animator op het speelplein.

Tot de overige groep buurtbewoners behoren voornamelijk volwassenen die in de directe omgeving van het speelplein wonen. Ook ouders van kinderen uit de buurt horen hier bij. Deze groep betrekken bij de speelpleinwerking kan op verschillende vlakken een meerwaarde zijn voor de speelpleinwerking. Uit de meeste gesprekken met de speelpleinverantwoordelijken is gebleken dat het feit dat er contact is met de buurtbewoners een belangrijke invloed heeft op het oplossen of voorkomen van conflicten. Zo kunnen conflicten en bestaande frustraties, bijvoorbeeld over geluidsoverlast, sneller onderling opgelost worden zonder dat de politie of het gemeentebestuur erbij betrokken raakt.

Op praktisch en logistiek vlak kan het speelplein een voordeel halen uit het betrekken van deze groep. Uit de voorbeelden van het jeugdopbouwwerk in Bredene, speelplein 't GES uit Eeklo, de

wijkgerichte werking van vzw Jong en de mobiele speelpleinwerking Pieter!nk blijkt dat buurtbewoners gerust bereid zijn om soms op een of andere manier hulp te bieden. Zo kunnen ze potentieel ingeschakeld worden op verschillende manieren, afhankelijk van waar de noden van het speelplein liggen en tot wat de buurtbewoners bereid zijn om te doen. Zo kunnen ze eventueel helpen om de vieruurtjes klaar te maken, mee te begeleiden bij activiteiten in geval van een tekort aan animatoren, het vlees bakken tijdens een barbecue, koken voor de animatoren 's avonds...

Een laatste actor uit de buurt zijn eventueel andere organisaties die hier actief zijn. Afhankelijk van het feit of er andere organisaties in de buurt actief zijn en welke het zijn, kan een samenwerking een aantal voordelen bieden voor een speelpleinwerking, net zoals bij het jeugdopbouwwerk en Brede School. Zo zijn er heel wat speelpleinwerkingen die in een school actief zijn of die een gebouw delen met andere gebruikers. Een goede verstandhouding opbouwen met hen is dan ook enorm belangrijk om potentiële conflicten te voorkomen en om op een vlotte manier samen te leven in hetzelfde gebouw. Daarnaast kunnen er ook organisaties zijn waarmee het interessant is om samen te werken. Dit kan zijn voor inhoudelijke of praktische ondersteuning of om de speelkansen te verhogen voor de kinderen. Mogelijke voorbeelden hiervan zijn: een kinderopvang waarvan de kinderen in de namiddag naar het speelplein komen, een organisatie met een groot en speels buitenterrein die dit af en toe ter beschikking stelt of de lokale brandweer die ingeschakeld wordt voor een activiteit.

Een speelpleinwerking die goed ingebed zit in het lokale netwerk zal, als het nodig is, meer steun kunnen krijgen van zowel buurtbewoners als van andere organisaties waar er nauwe banden met zijn. Gezien de huidige trend van besparingen in het speelpleinwerk kan dit van pas komen als een speelplein hiermee geconfronteerd wordt. Op deze manier kan de participatie bij een speelpleinwerking als opstap dienen naar meer politieke participatie en zal de positie van de speelpleinwerking versterkt zijn.

De laatste, maar zeker niet minder belangrijke, meerwaarde heeft te maken met de belangrijkste uitdaging waar het speelpleinwerk voor staat: het behouden van zijn eigenheid. In de strijd hiervoor en voor het behoud van 'spelen om te spelen' zal het speelpleinwerk zijn meerwaarde voor de samenleving steeds meer moeten bewijzen. Als een speelpleinwerking extra inzet op het betrekken van de buurt – zowel de kinderen, jongeren als buurtbewoners – kan dit als extra factor uitgespeeld worden in de hoop dat lokale besturen hier gehoor naar gaan hebben.

Er zijn niet enkel voordelen verbonden aan het inzetten op buurtbetrokkenheid. De buurt proberen betrekken zal voor veel speelpleinwerkingen een positief effect hebben, zoals hierboven aangetoond. Maar een speelpleinwerking is in de eerste plaats een plek waar kinderen hun vrije tijd op een fijne manier zelf kunnen invullen en waarbij de werking er alles aan doet om de speelkansen te vergroten. Deze kernwaarden van 'spelen om te spelen' en 'zoveel mogelijk speelkansen voor alle kinderen' mogen niet verloren gaan. Daarnaast rekent een speelpleinwerking op een groep jonge vrijwilligers om de werking te helpen realiseren. Vasthouden aan deze jeugdwerkmethodiek is dan ook essentieel maar heeft ook een nadeel. Elke groep vrijwilligers heeft zo zijn limieten, deze zal verschillen naargelang de draagkracht van de groep. Als er teveel gefocust wordt op de buurtbetrokkenheid en er geen rekening gehouden wordt met de draagkracht van de vrijwilligersgroep dreigt de kern van het speelpleinwerk op de tweede plaats te komen. Hier moet elke speelpleinwerking waakzaam voor zijn.

4.1.2 De buurt

Ook de buurt en al zijn actoren hebben voordelen verbonden aan de buurtbetrokkenheid bij de speelpleinwerking. In eerste instantie zijn er de positieve effecten van het spelen voor kinderen die naar het speelplein gaan en het ontwikkelingsproces die de jongeren doorgaan als animator op het speelplein. Hier is voldoende literatuur over beschikbaar en wordt niet verder op ingegaan.

Voor de buurtbewoners kan hun betrokkenheid een persoonlijke meerwaarde hebben. Participeren aan de speelpleinwerking is een vorm van sociale participatie. Alle voordelen die hieraan verbonden zijn, kunnen dan ook van toepassing zijn op de buurtbewoners. De impact van het participeren aan de speelpleinwerking alleen zal zeker niet de enige factor zijn die bepaalt of deze voordelen van toepassing zijn op de buurtbewoners, het is maar één puzzelstuk in een groter geheel. Toch kunnen ze er sociale contacten aangaan met andere buurtbewoners die de basis kunnen zijn voor verdere contacten. Voorts kunnen er, zoals bij deelnemers aan Community Art, andere competenties ontwikkeld worden door bepaalde taken of verantwoordelijkheden hierin op te nemen. Concreet voor ouders bestaat er ook een mogelijkheid en een platform om dan te praten over de opvoeding van hun kind en hierover uit te wisselen.

Door de contacten tussen de buurtbewoners kan ook het sociaal kapitaal en de sociale cohesie versterkt worden in de buurt. Omwille van de diversiteit die aanwezig is op het speelplein bestaat er ook de mogelijkheid dat er contacten gelegd worden tussen mensen met een heel diverse achtergrond. Deze contacten kunnen een bredere dynamiek in de wijk teweegbrengen los van afkomst of sociale status.

Ook voor de organisaties uit de buurt kan samenwerking met een speelpleinwerking positieve gevolgen hebben. Zo kunnen er eventueel groepen bereikt worden die anders niet of moeilijk te bereiken zijn of kunnen ze elkaar inhoudelijk en praktisch steunen. Zo kan een andere organisatie via een speelpleinwerking eventueel in contact komen met de ouders van de kinderen, zoals bij de wijkwerking Goegebuurt of kunnen de animatoren animatie voorzien op een evenement van een andere organisatie.

Voor lokale besturen kan de buurtbetrokkenheid ook een grote meerwaarde zijn. Op deze manier kan een speelpleinwerking goed op de hoogte zijn van de situatie en verzuchtingen in de wijk en kunnen deze signalen doorgegeven worden.

Ook voor de buurt kan buurtbetrokkenheid een negatief effect hebben. Als een speelpleinwerking zich inzet om het sociaal kapitaal en de sociale cohesie te versterken in de wijk moet men hier erg bewust met omgaan. Er schuilt al snel een risico dat er netwerken aangegaan worden tussen mensen met een gelijkaardige achtergrond, voornamelijk zij die sneller participeren aan het middenveld dan anderen. Er moet dan ook bewust ingezet worden op 'bridging' netwerken waarbij er contacten ontstaan ongeacht de verschillen tussen de buurtbewoners.

4.2 Aanbevelingen en tips

Wat volgt zijn de aanbevelingen gericht naar de speelpleinwerkingen, de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk en naar lokale besturen.

4.2.1 Voor speelpleinwerkingen

De belangrijkste aanbeveling voor speelpleinwerkingen is kortweg om werk te maken van buurtbetrokkenheid en de banden met de buurt te versterken. Zoals hierboven vermeld moet hierbij rekening gehouden worden met de draagkracht van de vrijwilligersploeg en mag de kern van het speelpleinwerk niet verloren gaan. Afhankelijk hiervan moet elke speelpleinwerking de afweging maken wat hun prioriteiten zijn en of ze al dan niet inzetten op buurtbetrokkenheid bij hun werking.

Om de lokale actoren te bereiken zal er een aangepaste strategie opgezet moeten worden die aangepast is aan de lokale context en aan de verschillende actoren. Ook zijn er verschillen in gradaties waarin je de buurt kan betrekken. Zo heb je informeren, contact leggen en betrekken bij de werking. Dit onderscheid wordt weergegeven in onderstaand schema.

	Informereren	Contact leggen	Betrekken bij werking
Kinderen	Flyer in brievenbus of via buurtscholen	Lokale promotieactiviteiten	Naar werking komen Inspelen op behoeften van kinderen
Jongeren	Informereren over mogelijkheid om animator te worden	Lokale 'wervingsactiviteiten'	Inzetten op ontwikkeling van animatoren uit de buurt Inspelen op behoeften
Buurtbewoners	Informatiebrief uitdelen	Praatje slaan met ouders van kinderen Rondgaan bij buurtbewoners Uitnodigen op opendeurdag of bedankingsmomenten	Inschakelen in werking (bv. 4-uurtjes klaarzetten) Bewuste contactmomenten organiseren
Organisaties	Informereren over aanwezigheid en over werking	Uitnodigen op opendeurdag of losse contacten onderhouden	Samenwerkingsverbanden opzetten

Om de lokale kinderen te betrekken bij de speelpleinwerking kan je beginnen met hen te informeren. Dit gebeurt vaak via flyers of informatiebrochures die verspreid worden in de gemeente. Hier kan expliciet ingezet worden op het verspreiden ervan in de buurt. Contact leggen met de kinderen kan door bepaalde promotieactiviteiten in de buurt op te zetten of door langs te gaan in de buurtscholen. Om ze dan echt te betrekken bij de werking zal er ingespeeld moeten worden op hun behoeften en op het wegwerken van eventuele drempels die er bestaan voor de kinderen zoals de deelnameprijs, de taal niet meester zijn... Voor het bereiken van lokale jongeren zal er gelijkaardig gewerkt worden. Hier kan wel meer gebruik gemaakt worden van sociale media bij het informeren. Bij beide doelgroepen is het altijd belangrijk om te vertrekken vanuit hun leefwereld en in te spelen op hun interesses.

De groep buurtbewoners is misschien wel de moeilijkste om te bereiken. Het informeren ervan kan vrij eenvoudig door een informatiebrief in de brievenbussen te steken. Op deze brief moet de nodige informatie staan zodat ze weten wat het speelplein is, wanneer de werking doorgaat en wie ze kunnen bereiken als er een probleem is.

De praktijk van het jeugdopbouwwerk leert ons dat het belangrijk is om positieve contacten te hebben met de buurt. De volgende stap is dan ook om echt al contacten te gaan leggen met de buurtbewoners. De ouders van kinderen uit de buurt zijn het eenvoudigst te bereiken. Zij kunnen aangesproken worden voor of na de werking. Zo kunnen er losse contacten opgebouwd worden en kunnen er eventuele verzuchtingen opgevangen worden. Andere bewoners kunnen bereikt worden door eventueel de bewonersbrief persoonlijk af te geven gepaard met eventueel een kleine attentie of gadget van het speelplein.

Om de buurtbewoners toch wat beter zicht te doen krijgen op de werking kunnen ze uitgenodigd worden voor een opendeurdag of een bedankingsmoment.

Als speelpleinwerking is het belangrijk dat er ook ingezet wordt op de vorming van de (hoofd)animatoren over de juiste manier van contacten leggen met de buurtbewoners.

De meest ingrijpende vorm van buurtbetrokkenheid is het echt betrekken van de buurtbewoners bij de werking. Zo kan een speelpleinwerking aparte momenten organiseren waarbij ze het speelplein kunnen ontdekken en waarbij ze onderling in contact kunnen komen. Daarnaast kunnen ze hierbij ook ingeschakeld worden om te helpen met een aantal (praktische) taken.

Ook bij het betrekken van andere organisaties zijn het informeren en contacten leggen al de eerste stappen die een speelpleinwerking kan ondernemen. Als je als speelpleinwerking samenwerkingsverbanden opzet met andere organisaties is het belangrijk om respect te hebben voor elkaars eigenheid en doelstellingen en dit als vertrekpunt te nemen voor een samenwerking waar beide organisaties beter van worden.

Los van de verschillende actoren en gradaties van betrokkenheid zijn er een aantal belangrijke aandachtspunten waar rekening met gehouden moet worden.

Om in te zetten op de 'bridging' netwerken zal er potentieel ingezet moeten worden op het betrekken van maatschappelijk kwetsbare groepen. Zoals hierboven reeds aangehaald zal hierbij vooral ingezet moeten worden op het wegwerken van de drempels die hen tegenhouden om te participeren. Speelpleinwerkingen zijn vaak al erg laagdrempelig voor kinderen, toch is dit een blijvend aandachtspunt voor alle speelpleinwerkingen. Over het bereiken van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen bestaat voldoende literatuur en zijn er voldoende voorbeelden te vinden in de praktijk.

Als speelpleinwerking wordt er normaal al ingezet op promotie voor kinderen, het zoeken naar nieuwe animatoren en het contact met de ouders. Bij elke actie die ondernomen of opgezet wordt, kan een eenvoudige reflex om na te denken hoe dit ook buurtgericht kan gebeuren al veel helpen. Op deze manier moet er niet per se een geheel nieuw buurtgericht luik aan de werking worden gehangen maar kan dat geïntegreerd worden bij wat de speelpleinwerking al doet.

De meerwaarde van buurtbetrokkenheid gaat veel verder dan enkel het voorkomen van problemen met buurtbewoners. Dus ook werkingen die geen problemen met de burens hebben doen een goede zaak om toch in te zetten op buurtbetrokkenheid. Een duidelijke en open communicatie met de buurt zal ook op lange termijn positieve gevolgen hebben zoals een betere verstandhouding tussen de speelpleinwerking en de buurt, potentieel extra ondersteuning bij praktische taken, interessante samenwerkingen tussen het speelplein en andere instanties...

De speelpleinwerking is niet de enige actor die voordeel heeft aan de buurtbetrokkenheid. Ook de buurt zelf en de lokale besturen kunnen hier voordelen aan ondervinden. Als speelpleinwerking is het dan ook belangrijk dat je, je hier bewust van bent en dat er ook rekening gehouden wordt met deze wederzijdse meerwaarde bij de acties die opgezet worden. Op deze manier zal de factor buurtbetrokkenheid ook ingezet kunnen worden als extra bestaansreden voor de speelpleinwerking als dit ooit nodig is.

4.2.2 Voor de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk

Voor de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk zijn er drie aanbevelingen. Een eerste is om dit onderwerp op te nemen in de dienstverlening naar de speelpleinwerkingen toe. Uit de contacten met speelpleinverantwoordelijken bleek dit wel een thema waar interesse voor is. Bovendien is er weinig materiaal beschikbaar dat speelpleinwerkingen hiermee verder kan helpen.

Een tweede leunt hier wat bij aan, met name om verder onderzoek naar buurtbetrokkenheid bij speelpleinwerkingen te stimuleren. Er zijn nog vele interessante invalshoeken niet (of weinig) aan bod gekomen die zeker de moeite waard zijn om verder te onderzoeken, zoals de beleving van buurtbewoners tijdens de speelpleinzomer of een representatief onderzoek naar de mate waarin speelpleinwerkingen al bezig zijn met buurtbetrokkenheid.

De laatste aanbeveling is om als steunpunt een duidelijke visie te ontwikkelen op buurtbetrokkenheid. Op dit moment is dit er nog niet. Speelpleinwerkingen zouden zeker gebaat zijn met een duidelijk standpunt hierover.

4.2.3 Lokale besturen

De meeste lokale besturen spelen een belangrijke rol bij een speelpleinwerking. Ofwel organiseren ze de speelpleinwerking zelf ofwel ondersteunen ze de particuliere initiatieven. Als lokaal bestuur is het belangrijk dat ze de speelpleinwerkingen stimuleren om de buurt te betrekken en hen hier ook bij te ondersteunen op inhoudelijk maar ook op praktisch vlak.

Het stimuleren en ondersteunen mag niet veranderen in het verplichten van de speelpleinwerkingen om de buurt te betrekken. Er moet altijd rekening gehouden worden met de draagkracht van de vrijwilligersploeg. Daarnaast mag zeker ook de kern van het speelpleinwerk niet op de achtergrond komen te staan. Ideaal zou zijn om als lokaal bestuur met het speelplein in een constructieve dialoog te gaan om na te gaan wat er haalbaar is.

Bij de ondersteunende rol van de lokale besturen hoort ook een belangrijke functie als tussenpersoon tussen het speelplein en de buurt in het geval er reeds een problematische verstandhouding is tussen hen. Daarnaast is het lokaal bestuur vaak een vertrouwde instantie voor de buurtbewoners. Een samenwerking tussen de buurt en het speelplein kan de buurt meer vertrouwen geven in de speelpleinwerking.

Besluit

Voor deze bachelorproef ben ik vertrokken vanuit de vraag welke meerwaarde het heeft om als speelpleinwerking de buurt te betrekken. Als besluit kan ik stellen dat de buurt betrekken wel degelijk een meerwaarde heeft voor zowel de speelpleinwerking als de buurt in al zijn actoren mits er rekening gehouden wordt met een aantal valkuilen.

Een eerste meerwaarde voor speelpleinwerkingen is dat de kinderen en jongeren uit de wijk kunnen gezien worden als respectievelijk potentiële deelnemer en potentiële animator. Een tweede meerwaarde is dat het speelplein in staat stelt om preventief te werken aan een klimaat waarbij problemen snel opgelost kunnen worden. Als derde meerwaarde kunnen buurtbewoners ingeschakeld worden in de werking om bepaalde ondersteunende taken op te nemen.

Een vierde meerwaarde is dat er interessante samenwerkingsverbanden opgezet kunnen worden met andere organisaties uit de buurt. De laatste meerwaarde is dat dit een speelpleinwerking een extra bestaansreden geeft dat ingezet kan worden als ze zich moeten verantwoorden ten opzichte van het lokaal bestuur en de gemeenschap. Een potentiële valkuil bij buurtbetrokkenheid is dat de kern, het 'spelen om te spelen' verloren gaat als er te veel energie in het betrekken van de buurt gestoken wordt. Dit moeten de speelpleinwerkingen zeker en vast proberen te vermijden.

De meerwaarde voor kinderen uit de buurt is dat zij op het speelplein terecht kunnen om op een fijne manier hun vrije tijd in te vullen. Jongeren die als animator acteren kunnen dan weer profiteren van het leerproces dat ze meemaken door hier als vrijwilliger actief te zijn. De meerwaarde voor de buurtbewoners is dat ook zij bepaalde competenties of vaardigheden kunnen ontwikkelen door bepaalde taken of verantwoordelijkheden op te nemen. Daarnaast kunnen ze via de speelpleinwerking ook andere sociale contacten uit de buurt opbouwen. Een andere meerwaarde voor de buurt is dat het de sociale cohesie en het sociaal kapitaal in de wijk kan versterken.

Organisaties uit de buurt ondervinden de meerwaarde doordat ze via de speelpleinwerking eventueel een nieuwe doelgroep kunnen bereiken, namelijk de kinderen en hun ouders uit de buurt. Daarnaast kan een speelpleinwerking de andere organisaties ook inhoudelijk of praktisch steunen. Voor lokale besturen zit de meerwaarde vooral in het feit dat zij via de speelpleinwerking 'voelsprietten' in de buurt kunnen hebben en er zo bepaalde signalen opgevangen kunnen worden. Een potentiële valkuil voor de buurt is dat er enkel banden gesmeed worden tussen groepen met dezelfde achtergrond en dat andere groepen uit de boot vallen. Als er ingezet wordt op buurtbetrokkenheid zal dit met de nodige bedachtzaamheid en inzet moeten gebeuren.

De weg die ik afgelegd heb om tot dit antwoord te komen was nogal hobbelig. De combinatie met mijn laatstejaarsstage en andere engagementen bleek helemaal niet zo evident te zijn. Daarnaast werd al duidelijk dat er heel weinig materiaal bestaat rond buurtbetrokkenheid dat concreet is toegepast op het speelpleinwerk. Dit zorgde ervoor dat ik voor inspiratie soms nogal ver moest afwijken van het onderwerp. De soms wat abstracte vertalingen van deze praktijken naar iets dat toepasbaar is voor het speelpleinwerk was allesbehalve eenvoudig.

Ik hoop dat dit werk een eerste is in een reeks van andere werken dat over dit thema gemaakt zal worden. Toekomstige werken kunnen zich meer focussen op bepaalde aspecten die hier nog niet of weinig aan bod zijn gekomen wegens tijd of plaatsgebrek. Er is duidelijk gebleken dat er interesse is uit de sector voor dit onderwerp. Hopelijk kan deze bachelorproef zowel speelpleinwerkingen als de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk in de juiste richting brengen om meer in te zetten op buurtbetrokkenheid.

Bibliografie

Persoonlijke communicatie

A. Bailleul, coördinator visie bij de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw, persoonlijke communicatie, 10 april, 2015.

K. Copejans, medewerker vzw Jos en medeoprichter Pieto!nk, persoonlijke communicatie, 15 juni, 2015.

Y. Van Hesel, medewerker vzw Jong, persoonlijke communicatie, 25 juni, 2015.

Publicaties

Brandsen, T. & Helderma, J.K. (2010). Beslotenheid en gemeenschapsvorming: het woningcoöperatief als breekijzer voor een realistisch beleid. *B en M: Tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*, 37(4), 356-362. Geraadpleegd op 8 juni 2015 via <http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/87101/87101.pdf?sequence=1>

Breeuwsma, F.E. (2011) *Hedendaagse invloeden op verbondenheid van bewoners met hun buurt* [Masterverhandeling]. Utrecht: Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 10 juni 2015 via <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/208921>

Brede school (z.j.). In *Pedagogische begeleidingsdienst Gent*. Geraadpleegd op 8 augustus 2015 via <http://www.pbdgent.be/bredeschool>

Brede School Gent. (2011, 23 november). *Breder dan de school. Jaarverslag Brede School Gent 2009-2010*. Geraadpleegd op 8 augustus 2015 via http://www.pbdgent.be/sites/default/files/jaarverslag_BS%202009-2010_klein.pdf

Coussée, F. & Crivit, R. (2013, maart). *De heropleving van jeugdopbouwwerk. Bouwen aan een wereld van rechtvaardigheid*. Geraadpleegd op 4 augustus 2015 via <http://uitdemarge.be/media/docs/PDF/130322%20Alert%20-%20De%20heropleving%20van%20jeugdopbouwwerk.PDF>

Crivit, R. (2013, mei). *Jeugdopbouwwerkers, nieuwe baanbrekers?* Geraadpleegd op 4 augustus 2015 via <http://uitdemarge.be/media/docs/PDF/130501%20Lokaal%20-%20Jeugdopbouwwerkers,%20nieuwe%20baanbrekers.pdf>

de Ridder, M. (2010). *Sociale cohesie en cultuurparticipatie. Onderzoek naar de vermeende invloed van kunst op sociale verbindingen in de samenleving* (Masterverhandeling, Universiteit Utrecht). Geraadpleegd op 5 augustus 2015 via <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/179968>

Ernalsteen, V. & Joos, A. (2011). *Wat doet een brede school? Werken aan een brede leer- en leefomgeving*. Geraadpleegd op 27 juli 2015 via http://www.steunpuntdiversiteitenleren.be/sites/default/files/Boek_deel3BS_0.pdf

Geeraerts, D. & van der Sijs, N. (2008). *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Antwerpen: Van Dale Uitgevers.

Jenson, J. (1998). *Mapping Social Cohesion: The State of Canadian Research*. Ottawa: Canadian Policy Research Networks Inc. Geraadpleegd op 5 augustus 2015 via http://www.cccg.umontreal.ca/pdf/CPRN/CPRN_F03.pdf

Moris, M. & Loopmans, M. (2015). *Jongeren in de publieke ruimte. Onderzoek naar lokale perspectieven* [Onuitgegeven onderzoeksrapport]. Leuven: KU Leuven.

Over Goe Gespeeld! (z.j.). In *goegespeeld.be* [Website]. Geraadpleegd op 14 juni 2014 via <https://www.goegespeeld.be/over-goe-gespeeld>

Over ons (z.j.). In *vzw Jong* [Website]. Geraadpleegd op 16 juni 2015 via <http://vzwjong.be/over-ons/wat-vzw-jong>

Pirard, F., Ruelens, L. & Nicaise, I. (2004). *Naar een brede school in Vlaanderen?* Leuven: HIVA. Geraadpleegd op 27 juli 2015 via www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/bredeschool_eindrapport.doc

Smet, P. (2011, 2 mei). De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS) vzw speelt hoopvol de zomer tegemoet. In *pascalsmet.be* [Website]. Geraadpleegd op 13 juni 2015 via <http://www.pascalsmet.be/articles/jeugd/de-vlaamse-dienst-speelpleinwerk-vds-vzw-speelt-ho>

Speelpleinwerk, een sterk merk! (z.j.). In *speelplein.net* [website]. Geraadpleegd op 12 juni 2015 via <http://www.speelplein.net/?SID=557AAA7B67642&spage=info&ssub=missie>

Speelpleinwerk moet speelpleinwerk blijven! (2014, 1 april). In *vvj.be* [Website]. Geraadpleegd op 14 juni 2014 via <http://www.vvj.be/nieuws/speelpleinwerk-moet-speelpleinwerk-blijven>

Stad Sint-Niklaas. (2013, 3 mei). *Krachtlijnen voor verandering en continuïteit. Witboek voor de bestuursperiode 2013-2018*. Geraadpleegd op 17 juni 2015 via http://www.sint-niklaas.be/sites/default/files/witboek_2013-2018_definitieve_versie.pdf

Trienekens, S. J. (2009). *Kunst in het hart van de samenleving. Over burgerschap en culturele dynamiek*. Amsterdam: HVA. Geraadpleegd op 5 augustus 2015 via <http://kennisbank.hva.nl/document/219794>

Vens, B. (2007). *Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van de Vlaamse 60-plusser*. [Masterverhandeling]. Brussel: Vrije Universiteit Brussel. Geraadpleegd op 8 juni 2015 via http://www.vub.ac.be/wetenschapswinkel/publicaties/2006-2007/thesis_BVens_SPlus.pdf

van Arum, S., Uytterlinde, M., Sprinkhuizen, A. (2009). *Sociale samenhang: buurtgebonden bewonersbetrokkenheid & overbruggende contacten. Een verkenning*. Utrecht: MOVISIE. Geraadpleegd op 5 augustus 2015 via [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Sociale%20samenhang%20\[MOV-225235-0.3\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Sociale%20samenhang%20[MOV-225235-0.3].pdf)

Van Nieuwenhove, K. (2014, 25 september). *Lokaal jeugdwerk en jeugdbeleid geslachttofferd. Reactie op de besparingsplannen van de Vlaamse Regering*. Geraadpleegd op 14 juni 2015 via <http://www.vvj.be/node/4485>

Vanderleyden, L., Callens, M. & Noppe, J. (2009). *De sociale staat van Vlaanderen 2009* [Onuitgegeven onderzoeksrapport]. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering. Geraadpleegd op 27 juni 2015 via <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/algemeen/bijlagen/2009-05-12-ssv2009.pdf>

Vanderleyden, L., Callens, M. & Noppe, J. (2011). *De sociale staat van Vlaanderen 2011* [Onuitgegeven onderzoeksrapport]. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering. Geraadpleegd op 27 juni 2015 via

<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/algemeen/bijlagen/2011-06-16-ssv2011-publicatie.pdf>

Vanderleyden, L., Callens, M. & Noppe, J. (2013). *De sociale staat van Vlaanderen 2013* [Onuitgegeven onderzoeksrapport]. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering. Geraadpleegd op 27 juni 2015 via <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/algemeen/bijlagen/2013-12-09-ssv.pdf>

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2011, juli). *Speelpleinwerk onder de loep: Onderzoeksrapport Vijfjaarlijkse SpeelpleinEnquête 2010*. Geraadpleegd op 14 juni 2015 via <http://www.speelplein.net/data/2010-RapportEnquete.pdf>

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2012). *DNA 25: Mobiel speelpleinwerk: Visie op een project in ontwikkeling*. Mechelen: Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw.

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2013a). *DNA 15: The S-Files: Het speelpleinbasisschema van animator tot zandbak*. Mechelen: Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw.

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2013b). *DNA 25: Goe Gezien: Externe Relaties op het speelplein*. Mechelen: Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw.

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2014a, 26 juli). *Speelpleinwerk breekt records* [Persbericht]. Geraadpleegd op 13 juni 2015 via http://www.speelplein.net/documenten/nieuwtjes/VDS%20Persbericht_speelpleinwerk%20breekt%20records_26072014.pdf

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2014b, april). *4 op de 10 speelpleinwerkingen bespaart. De kern van het speelpleinwerk bedreigd* [Persbericht]. Geraadpleegd op 14 juni 2015 via <http://www.speelplein.net/data/campagne2014/4%20op%2010%20speelpleinwerkingen%20bespaart.pdf>

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2014c, april). *Campagnebundel: Speelpleinwerk moet speelpleinwerk blijven!* Geraadpleegd op 10 juni 2015 via <http://www.speelplein.net/data/campagne2014/campagnebundel.pdf>

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (2015, 9 april). *Onderwijs baas over speelpleinwerk: Zitten kinderen binnenkort 12 maanden op de schoolbanken?* Geraadpleegd op 12 juni via https://gallery.mailchimp.com/371858585a949d55849db2698/files/ONDER_EMBARGO_VDS_Opinie_estuk_onderwijs_baas_over_speelpleinwerk_09042015.pdf

Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw. (z.j.). *Advies: Centralisatie – Decentralisatie*. Mechelen.

Vlaamse Regering. (2009, januari). *Pact 2020: Een nieuw toekomstpact voor Vlaanderen. 20 doelstellingen*. Geraadpleegd op 27 juni 2015 via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/pact-2020-een-nieuw-toekomstpact-voor-vlaanderen-20-doelstellingen>

Vlaamse Regering. (z.j.). *Vlaanderen In Actie* [Website]. Geraadpleegd op 27 juni 2015 via <http://www.vlaandereninactie.be>

Vzw Jos. (z.j.). *Jeugdwerk ondersteunen in Sint-Niklaas* [Website]. Geraadpleegd op 20 juni 2015 via <http://www.jos.be>